

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Кафедра економіки та публічного управління

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр
на тему: «Світовий агропродовольчий ринок (зернові культури)»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою Міжнародні
економічні відносини
спеціальності 292 Міжнародні економічні
відносини
ступеня вищої освіти магістр
денної форми здобуття освіти
Аксюк Юлія Станіславівна

Керівник: Загребельна Ірина Леонідівна
Рецензент: Шкурко Андрій Віталійович

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Освітня програма Міжнародні економічні відносини
Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

д.е.н., професор Петро МАКАРЕНКО

«24» грудня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Аксюк Юлії Станіславівни

1. Тема роботи: «Світовий агропродовольчий ринок (зернові культури)», керівник роботи к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Загребельна І.Л.
Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від «22» вересня 2025 року
2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи «15» грудня 2025 р.
3. Вихідні дані до роботи: статичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України та Євростату, Торгово-промислової палати України, Світового банку (WB), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), Світової організації торгівлі (WTO), Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), Міністерства сільського господарства США (USDA) та ін.
4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
Розділ 1. Теоретико-методичні аспекти розвитку світового ринку зернових культур.
Розділ 2. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку світового ринку зернових культур.
Розділ 3. Перспективи розвитку світового ринку зернових культур.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження
6. Дата видачі завдання «24» грудня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи	24.12.2024 р.	
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	24.12.2024-08.01.2025	
3	Опрацювання літературних джерел	09.01.2025-03.03.2025	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	04.03.2025-31.03.2025	
5	Виконання теоретико-методологічного розділу роботи	01.04.2025-02.06.2025	
6	Виконання аналітичних і проектно-рекомендаційних досліджень за темою кваліфікаційної роботи	03.06.2025-17.11.2025	
7	Оформлення тексту роботи	18.11.2025-12.12.2025	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	15.12.2025	
9	Нормо-контроль	15.12.2025	
10	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	15.12.2025-22.12.2025	
11	Захист кваліфікаційної роботи	23.12.2025	

Здобувач вищої освіти _____ Юлія АКСЮК
(підпис)

Керівник роботи _____ Ірина ЗАГРЕБЕЛЬНА
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Аксюк Ю.С. Світовий агропродовольчий ринок (зернові культури). – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти магістр за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини. – Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2025.

Досліджено теоретичні, методологічні засади розвитку світового ринку зернових культур.

Визначено глобальні тренди та прогнози розвитку світового ринку зернових культур, досліджено місце України на світовому ринку зернових культур та визначено перспективи розвитку.

Ключові слова: торговельні відносини, зернові культури, торгова політика, експорт, імпорт.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР	8
1.1. Сутність і структура світового агропродовольчого ринку	8
1.2. Основні учасники та методологічні підходи до аналізу світового ринку зерна	16
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР	24
2.1. Загальні тенденції та динаміка розвитку світового ринку зернових культур	24
2.2. Географічна структура та цінова кон'юнктура світового ринку зернових культур	37
Висновки до розділу 2	54
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР	56
3.1. Глобальні тренди та прогноз розвитку світового ринку зернових культур	56
3.2. Україна на світовому ринку зернових культур: сучасні тенденції та перспективи розвитку	65
Висновки до розділу 3	76
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Актуальність теми. Світовий агропродовольчий ринок, зокрема ринок зернових культур, має стратегічне значення для забезпечення продовольчої безпеки людства. Незважаючи на швидкий розвиток сфери послуг і промисловості, сільське господарство залишається основою харчової системи, забезпечуючи базові потреби населення у продуктах харчування.

Зернові культури, такі як пшениця, кукурудза та ячмінь, є ключовими елементами як внутрішнього споживання, так і міжнародної торгівлі. Коливання їхніх цін, зміни обсягів виробництва та вплив кліматичних, економічних і геополітичних факторів роблять ринок зернових надзвичайно динамічним і водночас вразливим.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю аналізу сучасних тенденцій світового ринку зернових культур, прогнозування розвитку його сегментів та визначення перспектив експорту й імпорту для країн-виробників. Особливо важливим є вивчення ролі України як одного з провідних експортерів зернових у світовій економіці, що дозволяє розробляти ефективні стратегії розвитку аграрного сектору та підвищення продовольчої безпеки на глобальному рівні.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню світового ринку сільськогосподарської продукції, авторами яких є такі відомі вчені, як Г. Федосєєва, Л. Куц, Б. Калініченко та інші, актуальність цієї теми не втрачається. Динамічний розвиток світової економіки, зміна кліматичних умов, зростання населення та інші фактори постійно вносять корективи в функціонування цього ринку, що вимагає від науковців постійного моніторингу та аналізу нових тенденцій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки та публічного управління і темі: «Розвиток агропродовольчої сфери в національному та геоeкономічному просторі» (0122U201799).

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень та

удосконалення практичних аспектів розвитку світового агропродовольчого ринку зернових культур в умовах глобалізації.

Відповідно до поставленої мети сформульовано основні завдання:

- розкрити сутність, структуру та особливості функціонування світового агропродовольчого ринку зернових культур;
- охарактеризувати роль зернового сектору в системі міжнародних економічних відносин;
- проаналізувати сучасний стан виробництва та споживання зернових культур у світі;
- дослідити тенденції розвитку міжнародної торгівлі зерновими культурами;
- визначити ключові фактори впливу на розвиток світового ринку зерна;
- проаналізувати участь України у світовому ринку зернових культур та окреслити перспективи її розвитку.

Об'єкт дослідження є процеси функціонування міжнародних торговельних відносин в аграрному секторі.

Предметом дослідження є сучасний стан та тенденції розвитку міжнародних торговельних відносин в аграрному секторі.

Методи досліджень. Методологічну основу кваліфікаційної роботи становлять теорії та концепції міжнародної торгівлі та розвитку агропродовольчих ринків. У процесі дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції, абстрагування, системного підходу, логічного й історичного аналізу, а також статистичні та графічні методи дослідження.

Інформаційною базою роботи були статичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України та Євростату, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Світової організації торгівлі, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), Міністерства сільського господарства США (USDA) а також наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів.

Практична значущість полягає в можливості використання отриманих

результатів для обґрунтування напрямів розвитку зернового сектору, удосконалення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу та формування ефективної торговельної політики України на світовому ринку зернових культур.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи було оприлюднено в збірнику матеріалів наукових досліджень молодих учених кафедри публічного управління та адміністрування «Територія-науки» (жовтень 2025 р. м. Полтава).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези:

Аксюк Ю. С. Світовий ринок зерна як об'єкт економічного аналізу: учасник та методологія дослідження. Збірник матеріалів наукових досліджень молодих учених кафедри публічного управління та адміністрування «Територія-науки» (жовтень 2025 р. м. Полтава), 2024. С. 20 – 22.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 80 сторінках основного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 62 найменувань. Робота містить 17 таблиць, 37 рисунків та 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

1.1. Сутність і структура світового агропродовольчого ринку

Світовий агропродовольчий ринок посідає особливе місце у структурі глобальної економіки, оскільки безпосередньо пов'язаний із забезпеченням продовольчої безпеки, стабільності соціально-економічного розвитку та життєдіяльності населення планети [1, с. 12]. Його функціонування забезпечує транснаціональний рух сільськогосподарської сировини та продуктів харчування, формуючи складну систему взаємозв'язків між країнами з різним рівнем ресурсного потенціалу, виробничих можливостей і споживчих потреб. У цьому контексті світовий агропродовольчий ринок виконує не лише економічну, а й соціальну та стратегічну функції, спрямовані на пом'якшення глобальних дисбалансів у забезпеченні продовольством [12, с. 58].

Формування та розвиток світового агропродовольчого ринку відбуваються під впливом комплексу взаємопов'язаних факторів. Провідну роль серед них відіграють процеси глобалізації, які зумовлюють зростання відкритості національних економік і посилення взаємозалежності між країнами.

Таблиця 1.1

Ключові фактори формування та розвитку світового агропродовольчого ринку [1, 17, 19]

Фактор	Характеристика впливу
Глобалізація	Посилення взаємозалежності країн, зростання міжнародної торгівлі
Лібералізація торгівлі	Зниження тарифних і нетарифних бар'єрів
Логістична інфраструктура	Скорочення витрат обігу, прискорення поставок
Цифровізація	Оптимізація ланцюгів постачання, прозорість ринку
Міжнародний поділ праці	Спеціалізація країн на виробництві окремих видів продукції

Лібералізація міжнародної торгівлі, зниження тарифних та нетарифних бар'єрів, уніфікація стандартів якості й безпечності харчових продуктів

сприяють активізації обміну агропродовольчою продукцією. Водночас розвиток транспортної та логістичної інфраструктури, впровадження сучасних інформаційних технологій у сфері торгівлі та управління ланцюгами постачання значно скорочують витрати обігу й забезпечують безперервність постачання продовольства на світові ринки [3, с. 56].

Важливою передумовою існування світового агропродовольчого ринку є нерівномірність розміщення природно-ресурсного потенціалу, зокрема земельних, водних і кліматичних ресурсів. Країни з високою забезпеченістю родючими землями та сприятливими природними умовами спеціалізуються на виробництві й експорті аграрної продукції, тоді як держави з обмеженими ресурсами або високою щільністю населення виступають її імпортерами. Таким чином, агропродовольчий ринок виконує функцію глобального механізму перерозподілу продовольчих ресурсів, забезпечуючи відносну збалансованість світового попиту і пропозиції [10, с. 12; 24].

Економічна сутність світового агропродовольчого ринку полягає у системі міжнародних економічних відносин, що охоплюють усі стадії відтворювального процесу – від виробництва сільськогосподарської сировини до кінцевого споживання продуктів харчування. У цих відносинах задіяні різні суб'єкти: фермерські господарства та агрохолдинги, переробні підприємства, торговельно-посередницькі структури, транснаціональні корпорації, фінансові інституції, а також національні уряди й міжнародні організації. Їх взаємодія формує ціни, обсяги виробництва і торгівлі, умови доступу до ринків та правила конкуренції на світовому рівні.

Специфікою світового агропродовольчого ринку є його висока залежність від природно-кліматичних факторів, що зумовлює нестабільність обсягів виробництва та коливання цін. Сезонний характер аграрного виробництва, вплив погодних аномалій, зміни клімату та поширення біологічних ризиків створюють додаткові виклики для прогнозування ринкової кон'юнктури. Крім того, агропродовольча продукція має обмежені строки зберігання, що підвищує роль інфраструктури зберігання, переробки та логістики [8, с. 18].

На відміну від більшості інших товарних ринків, світовий

агропродовольчий ринок характеризується підвищеним рівнем державного регулювання. Це пов'язано зі стратегічною значущістю продовольства для національної безпеки, соціальної стабільності та підтримки доходів сільського населення. Держави активно застосовують інструменти аграрної політики – субсидії, експортно-імпорتنі обмеження, інтервенції, формування стратегічних запасів, – що істотно впливає на функціонування ринку та міжнародні торговельні потоки.

Таблиця 1.2

Основні суб'єкти світового агропродовольчого ринку та їх функції [4; 16]

Суб'єкт	Функції
Сільськогосподарські виробники	Виробництво аграрної сировини
Переробні підприємства	Додана вартість, виробництво харчових продуктів
Трейдери та ТНК	Міжнародна торгівля, формування цін
Державні інституції	Регулювання, підтримка, резерви
Міжнародні організації	Моніторинг, координація, рекомендації

Ринок зернових культур займає центральне місце у структурі світового агропродовольчого ринку, оскільки саме зерно виступає фундаментальною основою глобального продовольчого балансу та стабільності харчових систем. Його значущість визначається універсальністю використання зернових культур, їх відносною транспортабельністю, тривалими строками зберігання та здатністю формувати стратегічні резерви продовольства. У більшості країн світу зернові культури становлять базу раціону населення та є ключовим елементом продовольчої політики держав [36, с. 45].

Зерно відіграє провідну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, оскільки використовується не лише для безпосереднього споживання у вигляді борошна, круп та хлібобулочних виробів, але й як основна кормова база для розвитку тваринництва. Через це коливання на світовому ринку зернових мають мультиплікативний ефект і впливають на суміжні сегменти агропродовольчого ринку, зокрема ринки м'яса, молока та продуктів їх переробки. Окрім того, зростає значення зерна як сировини для промислової переробки, передусім у виробництві біоетанолу, крохмалю, спиртів і кормових добавок, що посилює конкуренцію між продовольчим, кормовим і енергетичним використанням

зернових ресурсів.

Стан світового ринку зернових безпосередньо відображається на соціально-економічній стабільності країн. Різкі цінові коливання або дефіцит зерна можуть призводити до зростання вартості основних продуктів харчування, посилення інфляційного тиску та соціальної напруженості, особливо в країнах з низьким рівнем доходів населення та високою залежністю від імпорту продовольства. У цьому контексті ринок зернових є не лише економічною, а й політично чутливою складовою світового агропродовольчого ринку.

Структура світового агропродовольчого ринку має складний і багатовимірний характер, що зумовлює можливість її аналізу за кількома взаємодоповнюючими критеріями. За товарною ознакою він охоплює ринки зернових і олійних культур, продукції тваринництва, цукру, плодоовочевої продукції, а також широкий спектр продуктів первинної та глибокої переробки. У межах зернового сегмента домінуюче значення мають пшениця, кукурудза та ячмінь, які формують основну частку світового валового збору зерна та є головними об'єктами міжнародної торгівлі. Саме ці культури визначають кон'юнктуру світового зернового ринку, рівень цін і торговельні потоки між країнами.

За функціональною ознакою світовий агропродовольчий ринок, зокрема його зерновий сегмент, включає кілька ключових взаємопов'язаних ланок: виробництво, внутрішнє споживання, формування запасів, міжнародну торгівлю та логістичне забезпечення. Виробнича складова визначає обсяги пропозиції зерна та її територіальну концентрацію, що зумовлена природно-кліматичними умовами, рівнем технологічного розвитку та аграрної політики держав. Споживча складова формує попит на зернові культури, який залежить від чисельності та структури населення, рівня доходів, харчових традицій, а також масштабів розвитку тваринництва та біоенергетики [39, с. 14;58; 59].

Вагомим елементом функціональної структури є система формування стратегічних і комерційних запасів зерна. Запаси виконують стабілізаційну функцію, пом'якшуючи вплив коливань урожайності, сезонності виробництва та кон'юнктурних змін на світових ринках. Значну роль у забезпеченні ефективного

функціонування зернового ринку відіграє логістична інфраструктура, яка охоплює елеваторні потужності, транспортні коридори, морські порти та інформаційні системи управління потоками зерна. Саме рівень розвитку логістики визначає фізичну доступність зернових ресурсів, конкурентоспроможність експортерів і стабільність міжнародних поставок.

Таким чином, ринок зернових культур є системоутворюючим елементом світового агропродовольчого ринку, що поєднує виробничі, споживчі, торговельні та інфраструктурні компоненти. Його ефективне функціонування є ключовою передумовою забезпечення глобальної продовольчої безпеки, стійкості агропродовольчих систем і збалансованого соціально-економічного розвитку як окремих країн, так і світової економіки загалом.

Важливою складовою структури світового агропродовольчого ринку є його інституційний вимір, який визначає правила функціонування, механізми координації та інструменти регулювання міжнародних аграрних відносин. Інституційна складова формує організаційне та нормативно-правове середовище, у межах якого здійснюється виробництво, обіг і споживання агропродовольчої продукції, а також забезпечується узгодження інтересів різних учасників світового ринку.

Ключову роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, зокрема Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO), Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) та Світова організація торгівлі (COT) [32; 34; 44; 46; 61]. FAO здійснює системний моніторинг світових аграрних і продовольчих ринків, формує глобальні бази статистичних даних, готує аналітичні огляди та прогнози виробництва і споживання сільськогосподарської продукції. Важливою функцією цієї організації є розробка рекомендацій щодо забезпечення продовольчої безпеки, сталого розвитку сільського господарства та адаптації аграрного виробництва до змін клімату.

OECD зосереджує свою діяльність на аналізі аграрної політики розвинених і країн, що розвиваються, оцінці ефективності механізмів державної підтримки сільського господарства та їх впливу на міжнародну торгівлю [44; 45; 46]. Аналітичні напрацювання цієї організації слугують підґрунтям для формування

узгоджених підходів до реформування аграрної політики, зменшення викривлень конкуренції та підвищення прозорості світового агропродовольчого ринку. Світова організація торгівлі, у свою чергу, забезпечує інституційну основу для лібералізації міжнародної торгівлі агропродовольчою продукцією, регламентує застосування тарифних і нетарифних обмежень, а також виступає майданчиком для врегулювання торговельних спорів між країнами.

Поряд із міжнародними інституціями вагоме значення у функціонуванні світового агропродовольчого ринку мають національні уряди. Держави реалізують аграрну політику з урахуванням власних економічних і соціальних пріоритетів, використовуючи широкий спектр інструментів державного регулювання. До них належать прямі та непрямі субсидії виробникам, податкові пільги, кредитно-фінансова підтримка, програми страхування аграрних ризиків, а також заходи тарифного і нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Важливим елементом державної політики є формування продовольчих і зернових резервів, які виконують стабілізаційну функцію в умовах криз, неврожаю або різких коливань світових цін [4, с. 45; 10, с. 12].

За регіональною ознакою світовий агропродовольчий ринок, зокрема його зерновий сегмент, характеризується суттєвою асиметрією між країнами-виробниками та країнами-споживачами. Світове виробництво і експорт зернових культур зосереджені у відносно невеликій групі держав, які мають значний земельний потенціал, сприятливі природно-кліматичні умови та розвинену аграрну інфраструктуру. Водночас більшість країн світу, особливо держави з обмеженими ресурсами або високою щільністю населення, залишаються чистими імпортерами зерна і значною мірою залежать від стабільності міжнародних поставок.

Така концентрація виробництва і торгівлі підвищує чутливість світового агропродовольчого ринку до зовнішніх шоків. Кліматичні катастрофи, посухи, повені або інші природні аномалії в основних країнах-експортерах можуть призводити до скорочення світової пропозиції зерна та різкого зростання цін. Додатковими факторами ризику виступають торговельні обмеження, експортні заборони, логістичні збої та геополітична нестабільність, які порушують

усталені ланцюги постачання і посилюють волатильність ринку [39; 41; 52].

Отже, інституційна та регіональна складові світового агропродовольчого ринку відіграють визначальну роль у забезпеченні його стабільності та ефективності. Від узгодженості міжнародної аграрної політики, прозорості правил торгівлі та здатності держав реагувати на глобальні виклики залежить стійкість світового зернового ринку та рівень продовольчої безпеки у глобальному масштабі.

Вагомою рисою світового агропродовольчого ринку є його висока динамічність і циклічність розвитку, що зумовлюється поєднанням природних, економічних та інституційних чинників. На відміну від багатьох інших сегментів світової економіки, агропродовольчий ринок функціонує в умовах постійної мінливості, оскільки результати аграрного виробництва значною мірою залежать від природно-кліматичних умов, біологічних процесів та сезонності. Це об'єктивно формує циклічні коливання обсягів виробництва зернових культур і, відповідно, пропозиції на світових ринках [36, с. 45; 39, с. 14].

Колівання врожайності є одним із ключових факторів нестабільності світового агропродовольчого ринку. Нерівномірність опадів, температурні аномалії, часті посухи, повені та інші екстремальні погодні явища безпосередньо впливають на обсяги виробництва зерна в основних країнах-експортерах. Навіть незначні відхилення від середніх показників урожайності у провідних аграрних регіонах можуть спричиняти суттєві зміни у глобальній пропозиції, що миттєво відображається на світових цінах і торговельних потоках.

Важливу роль у циклічності розвитку агропродовольчого ринку відіграє динаміка світових запасів зерна. Запаси виконують функцію буфера між виробництвом і споживанням, пом'якшуючи вплив сезонності та короткострокових шоків. У періоди високих урожаїв формується надлишкова пропозиція, що сприяє накопиченню запасів і зниженню цін. Натомість у роки неврожаю або підвищеного попиту відбувається скорочення запасів, що посилює ціновий тиск і підвищує волатильність ринку. Таким чином, співвідношення між рівнем запасів і споживанням є одним із ключових індикаторів стабільності світового зернового ринку.

Динамічність світового агропродовольчого ринку проявляється також у постійній трансформації міжнародних торговельних потоків. Зміни у структурі світового попиту, зростання населення, урбанізація, підвищення доходів у країнах, що розвиваються, а також розвиток тваринництва і біоенергетики зумовлюють перегляд географії експорту та імпорту зернових культур. Паралельно відбувається посилення конкуренції між країнами-експортерами за доступ до ключових ринків збуту, що стимулює інвестиції у підвищення продуктивності, логістику та якість продукції.

Цінові флуктуації є ще однією об'єктивною рисою світового агропродовольчого ринку. Ціни на зернові культури формуються під впливом співвідношення попиту і пропозиції, рівня світових запасів, валютних коливань, вартості транспортування та очікувань учасників ринку. В умовах глобалізації фінансових ринків зростає роль біржової торгівлі та спекулятивного капіталу, що може підсилювати короткострокову волатильність цін, особливо в періоди невизначеності.

У сучасних умовах динамічні та циклічні процеси на світовому агропродовольчому ринку посилюються впливом глобальних викликів. Зміна клімату не лише підвищує частоту екстремальних погодних явищ, але й зумовлює довгострокові структурні зрушення у географії виробництва зернових культур. Зростання цін на енергоносії підвищує собівартість аграрного виробництва, транспортних і логістичних послуг, що транслюється у зростання цін на продовольство. Водночас загострення міжнародної конкуренції за продовольчі ресурси, посилення протекціоністських тенденцій та геополітична напруженість ускладнюють прогнозування розвитку ринку і підвищують ризики для країн-імпортерів [41, с. 8; 58; 59].

Отже, світовий агропродовольчий ринок є складною, багатокомпонентною системою, у якій ринок зернових культур відіграє системоутворюючу роль. Розуміння його сутності та структури є необхідною передумовою для подальшого аналізу тенденцій розвитку світового ринку зернових культур і формування ефективної агропродовольчої політики на національному та міжнародному рівнях.

1.2. Основні учасники та методологічні підходи до аналізу світового ринку зерна

Світовий ринок зерна є складною багаторівневою соціально-економічною системою, у межах якої відбувається постійна взаємодія значної кількості суб'єктів економічних відносин на національному, регіональному та глобальному рівнях. Його структура охоплює процеси виробництва, зберігання, переробки, транспортування, торгівлі та споживання зернових культур, що в сукупності формують глобальні потоки продовольчих ресурсів [2, с. 210; 6, с. 33]. Функціонування світового ринку зерна визначається поєднанням виробничих, торговельних, фінансових, інституційних і регуляторних чинників, а також залежить від природно-кліматичних умов і рівня технологічного розвитку аграрного сектору. Це зумовлює необхідність застосування комплексного підходу до аналізу та прогнозування його розвитку з урахуванням багатofакторного впливу на ринкову кон'юнктуру.

Ключовими учасниками світового ринку зерна є країни-виробники, які забезпечують формування глобальної пропозиції зернових культур і визначають обсяги їх надходження на міжнародні ринки [41, с. 8]. Провідну роль у цьому процесі відіграють експортоорієнтовані держави з високим рівнем аграрного виробничого потенціалу та розвиненою інфраструктурою, зокрема США, Канада, країни Європейського Союзу, Австралія, Аргентина, Бразилія та Україна [34, 36]. Завдяки значним площам сільськогосподарських угідь, сприятливим природним умовам і застосуванню сучасних агротехнологій ці країни формують основну частину світового валового збору зерна, впливають на рівень експортної пропозиції та визначають динаміку світових цін [39, с. 14].

Водночас важливою складовою світового ринку зерна є країни-імпортери, які через обмежені природні ресурси, несприятливі кліматичні умови або високі темпи зростання населення не здатні повною мірою забезпечити власні потреби у зернових культурах. До цієї групи належать передусім держави Північної Африки, Близького Сходу та Азії, для яких імпорт зерна є критично важливим елементом продовольчої безпеки. Попит з боку цих країн формує стабільні

міжнародні торговельні потоки, впливає на структуру світового експорту та підвищує чутливість ринку до змін геополітичної ситуації, транспортно-логістичних обмежень і кліматичних ризиків.

Особливу роль у функціонуванні світового ринку зерна відіграють транснаціональні зернотрейдингові компанії, які виступають ключовими посередниками між виробниками та кінцевими споживачами. Вони здійснюють закупівлю, зберігання, транспортування й реалізацію зерна на світових ринках, а також активно впливають на формування біржових котирувань через операції на товарних біржах [34; 41]. Поряд із цим фінансові інституції забезпечують доступ учасників ринку до кредитних і страхових ресурсів, що сприяє зниженню ризиків у міжнародній торгівлі зерном [36, с. 45].

Важливе значення для стабільності та прогнозованості розвитку світового ринку зерна мають міжнародні організації, зокрема Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО), Світовий банк і Міжнародна рада з зерна. Вони здійснюють моніторинг світового виробництва, споживання, запасів і торговельних потоків зернових культур, готують аналітичні звіти та прогнози, а також розробляють рекомендації щодо запобігання продовольчим кризам і забезпечення глобальної продовольчої безпеки [34, с. 27; 36, с. 45].

Таким чином, світовий ринок зерна формується під впливом взаємодії широкого кола учасників та факторів, що обумовлює його динамічний характер і високу чутливість до зовнішніх викликів. Це зумовлює необхідність глибокого, комплексного та системного аналізу ринкових процесів з метою обґрунтування ефективних стратегій розвитку аграрного сектору та міжнародної торгівлі зерновими культурами [41, с. 8].

Аналіз і прогнозування розвитку світового ринку зернових культур ґрунтується на комплексному використанні сучасних теоретичних концепцій, методологічних підходів та статистико-економічних інструментів, що дозволяють не лише оцінити поточний стан ринку, а й виявити ключові тенденції його розвитку, прогнозувати потенційні зміни у пропозиції та попиті, а також визначити ризики й можливості для держав та транснаціональних учасників ринку. Такий підхід забезпечує багаторівневу оцінку ринку: від глобальної

макроекономічної картини до регіональних і товарних сегментів, зокрема ринку пшениці, кукурудзи та ячменю.

Теоретичною основою аналізу є класичні економічні концепції попиту і пропозиції, які дозволяють оцінити взаємодію виробників і споживачів, формування цін на світовому ринку та механізми саморегуляції. В рамках теорії міжнародного поділу праці та порівняльних переваг визначається, які країни мають економічні, технологічні та природно-кліматичні умови для ефективного виробництва певних видів зернових культур. Це обґрунтовує спеціалізацію держав на експорті або імпорті певних зернових продуктів і пояснює структуру світових торговельних потоків. Наприклад, США та Канада спеціалізуються на експорті пшениці і кукурудзи, тоді як Японія та низка країн Африки залежать від імпорту цих культур для забезпечення продовольчих потреб населення [1, с. 23; 17, с. 101].

Важливим є і інституційний підхід, який аналізує вплив державних і міжнародних структур на функціонування ринку. До таких факторів належать: державна підтримка виробництва (субсидії, податкові пільги, кредитування), формування стратегічних продовольчих резервів, застосування тарифних та нетарифних обмежень, а також регулювання торгівлі через міжнародні угоди і організації (FAO, OECD, COT). Інституційний аналіз дозволяє оцінити, як політичні та регуляторні зміни впливають на динаміку цін, обсяги виробництва і міжнародну конкуренцію на ринку зернових культур [39, с. 14].

Методологічно аналіз здійснюється через використання комплексного набору кількісних та якісних інструментів. До ключових показників відносяться обсяги виробництва, внутрішнього споживання, формування запасів, рівень експорту та імпорту, а також індекси світових цін на зернові культури. Ці показники дозволяють оцінити як короткострокові коливання ринку, так і довгострокові тренди.

Для аналізу динаміки ринку широко застосовуються економіко-статистичні методи:

- аналіз часових рядів, який дозволяє виявити сезонні коливання та циклічні тенденції у виробництві і торгівлі зерном;

- структурний аналіз, що дає змогу оцінити співвідношення між різними сегментами ринку, наприклад між пшеницею, кукурудзою та ячменем, або між виробниками та споживачами;

- порівняльний аналіз, що використовується для визначення конкурентних переваг країн-експортерів та змін у міжнародних торговельних потоках;

- економетричні моделі, які дозволяють прогнозувати розвиток ринку, враховуючи взаємозв'язки між цінами, попитом, пропозицією, обсягами запасів і макроекономічними факторами.

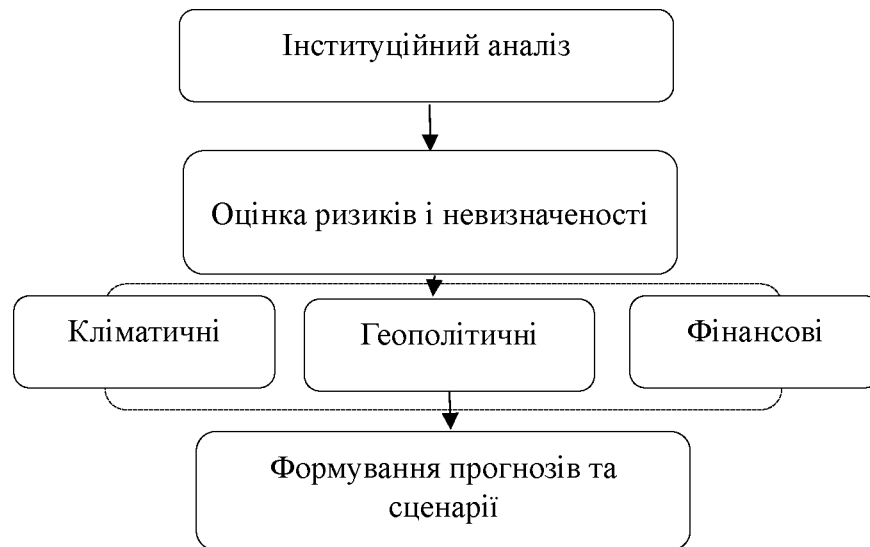

Рис. 1.1. Методологічна схема комплексного аналізу та прогнозування розвитку світового ринку зернових культур [36; 39]

Завдяки такому комплексному підходу дослідники можуть не лише описувати поточну ситуацію на світовому ринку зернових культур, але й прогнозувати її трансформації під впливом глобальних викликів: кліматичних змін, зростання населення, урбанізації, енергетичних коливань, а також змін у міжнародному торговельному середовищі. Це дозволяє державам і бізнесу розробляти ефективні стратегії забезпечення продовольчої безпеки та стабільного розвитку агропродовольчих систем.

Прогнозування розвитку світового ринку зернових культур є важливою складовою сучасного агроєкономічного аналізу та базується на використанні економіко-математичних моделей, сценарного аналізу та експертних оцінок. Метою прогнозування є не лише оцінка очікуваних обсягів виробництва та

торгівлі, а й визначення потенційних ризиків, коливань цін і можливостей для підвищення продовольчої безпеки на глобальному та національному рівнях [36, с. 45].

На практиці міжнародні організації, такі як FAO та OECD, застосовують балансні моделі попиту і пропозиції, які дозволяють оцінювати взаємозв'язки між виробництвом, внутрішнім споживанням, експортом та імпортом зернових культур. Ці моделі враховують демографічні тенденції (зростання населення, урбанізацію), зміни в структурі доходів населення та харчових уподобаннях, вплив кліматичних факторів, технологічний прогрес у сфері агровиробництва, а також політичні і регуляторні зміни. Вони дозволяють формувати середньострокові (3–5 років) та довгострокові (до 10–15 років) прогнози, які стають основою для планування виробництва та міжнародної торгівлі зерновими.

Важливим методичним аспектом прогнозування є врахування ризиків і невизначеності, що пов'язані з зовнішніми шоками:

- кліматичні зміни – посухи, повені, температурні аномалії, які безпосередньо впливають на врожайність;
- геополітична нестабільність – торговельні обмеження, санкції, конфлікти, що можуть обмежувати поставки зернових;
- фінансові коливання – зміни валютних курсів та світових цін на енергоносії, які впливають на собівартість виробництва та транспортні витрати.

У зв'язку з цим дедалі більшого значення набувають сценарні підходи, які дозволяють розробляти кілька альтернативних варіантів розвитку ринку залежно від зміни ключових зовнішніх факторів. Наприклад:

- Базовий сценарій – прогноз на основі збереження нинішніх тенденцій;
- Оптимістичний сценарій – враховує зростання технологічної ефективності та сприятливі кліматичні умови;
- Песимістичний сценарій – враховує негативні фактори, такі як екстремальні кліматичні явища, конфлікти або глобальні кризи.

Економіко-статистичні методи аналізу [36; 39]

Метод	Призначення	Приклади використання
Аналіз часових рядів	Виявлення сезонних та циклічних коливань	Оцінка врожайності, коливання цін
Структурний аналіз	Визначення співвідношень між сегментами	Пшениця vs. кукурудза, виробники vs. споживачі
Порівняльний аналіз	Оцінка конкурентних переваг	Визначення провідних країн-експортерів
Економетричні моделі	Прогнозування розвитку ринку	Ціни, обсяги виробництва, запаси

Крім того, застосовуються економіко-статистичні та економетричні методи [34, с. 27]:

- регресійний аналіз – для прогнозування цін і обсягів виробництва залежно від макроекономічних і кліматичних факторів;
- моделі часових рядів – для визначення сезонних коливань, циклічності та довгострокових трендів;
- моделі оптимізації – для планування виробництва та розподілу зернових ресурсів між регіонами;
- індекси світових цін та споживчі індекси – для оцінки ринкових тенденцій і порівняння між країнами.

Таблиця 1.4

Основні фактори та методи аналізу ризику [34]

Тип фактору	Приклад впливу на ринок	Методи врахування
Кліматичні	Посухи, повені, температурні аномалії	Корекція моделей прогнозування, сценарний аналіз
Геополітичні	Торговельні обмеження, санкції, конфлікти	Моніторинг політичних ризиків, сценарне моделювання
Фінансові	Коливання валют, цін на енергоносії	Регресійний аналіз, моделі оптимізації

Розвиток світового агропродовольчого ринку зернових культур підпадає під вплив низки ключових факторів ризику, які можна класифікувати як кліматичні, геополітичні та фінансові. Кліматичні ризики, такі як посухи, повені чи температурні аномалії, безпосередньо впливають на врожайність та обсяги виробництва, що вимагає корекції моделей прогнозування та застосування сценарного аналізу для оцінки можливих коливань ринку. Геополітичні фактори,

включно з торговельними обмеженнями, санкціями та конфліктами, здатні швидко змінювати умови торгівлі та формувати нові логістичні та цінові бар'єри; їх вплив передбачають через моніторинг політичних ризиків і сценарне моделювання. Фінансові ризики, зокрема коливання валютних курсів та цін на енергоносії, безпосередньо відображаються на витратах виробництва та кінцевих цінах, і їх врахування здійснюється за допомогою регресійного аналізу та моделей оптимізації.

Системне урахування цих факторів дозволяє зменшити невизначеність у прогнозах, підвищити точність стратегічного планування та забезпечити стійкий розвиток ринку зернових культур в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Таким чином, теоретико-методичні підходи до аналізу та прогнозування світового ринку зернових культур ґрунтуються на комплексному поєднанні економічної теорії, статистичних методів та інституційного аналізу. Використання такого підходу забезпечує науково обґрунтовану основу для оцінювання сучасних тенденцій ринку, формування сценаріїв його розвитку та обґрунтування управлінських рішень у сфері агропродовольчої політики як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Висновки до розділу 1

1. Світовий ринок зерна є складною, динамічною та багаторівневою соціально-економічною системою, функціонування якої визначається взаємодією широкого кола учасників і чинників на національному, регіональному та глобальному рівнях. Його структура охоплює повний ланцюг створення вартості зернових культур – від виробництва і зберігання до міжнародної торгівлі та кінцевого споживання, що формує глобальні потоки продовольчих ресурсів і безпосередньо впливає на стан світової продовольчої безпеки.

2. Доведено, що провідну роль у формуванні пропозиції зернових культур відіграють експортоорієнтовані країни з високим аграрним потенціалом та розвиненою інфраструктурою, тоді як значна частина держав Північної Африки, Близького Сходу та Азії виступає стабільними імпортерами зерна, формуючи

сталий міжнародний попит. Важливе місце у функціонуванні ринку належить транснаціональним зернотрейдинговим компаніям, фінансовим інституціям і міжнародним організаціям, які забезпечують координацію торговельних потоків, фінансову підтримку та аналітично-прогнозне супроводження розвитку ринку.

3. Аналіз і прогнозування розвитку світового ринку зернових культур мають здійснюватися на основі комплексного підходу, який поєднує класичні економічні теорії, інституційний аналіз, економіко-статистичні та економетричні методи. Застосування аналізу часових рядів, структурного й порівняльного аналізу, а також економіко-математичного моделювання дозволяє виявляти ключові тенденції ринку, оцінювати його циклічність і формувати науково обґрунтовані прогнози.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

2.1. Загальні тенденції та динаміка розвитку світового ринку зернових культур

Світовий ринок зернових культур упродовж останнього десятиліття характеризується стійкими темпами зростання, структурними змінами у виробництві та споживанні, а також підвищенням ролі ключових експортерів у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. Зернові культури залишаються стратегічною складовою світового агропродовольчого комплексу, оскільки формують основу харчових раціонів, забезпечують сировину для переробної промисловості та відіграють важливу функцію у розвитку тваринництва завдяки значному обсягу кормового споживання. За оцінками провідних міжнародних організацій, попит на зернові продовжує зростати під впливом демографічних змін, урбанізації, а також активного розвитку галузей харчової та біоенергетичної промисловості.

Зміни у структурі світового виробництва зернових зумовлені, передусім, впровадженням сучасних технологій вирощування, підвищенням рівня механізації та автоматизації, застосуванням точного землеробства, що дає змогу збільшувати врожайність навіть за умов обмежених земельних ресурсів. Водночас глобальні ризики, такі як кліматичні зміни, деградація ґрунтів, нестабільність ринкової кон'юнктури та геополітичні конфлікти, посилюють волатильність цін на зерно та впливають на формування кінцевих запасів у провідних країнах-виробниках.

Тенденції світової торгівлі зерновими також зазнали трансформацій: зростає концентрація експорту в руках кількох ключових гравців, серед яких США, Бразилія, Аргентина, країни ЄС та Україна. Водночас стрімко збільшується споживання зернових у країнах Азії та Африки, що зумовлює переформатування світових торговельних потоків. Поряд із цим, відчутним

залишається вплив логістичних факторів, інфраструктурних обмежень та регуляторних змін, які визначають умови доступу продукції на глобальні ринки.

Для більш глибокого розуміння особливостей функціонування світового ринку зернових культур важливо проаналізувати ключові зміни у валовому виробництві за останні 10 років (табл. 2.1). Динаміка виробництва основних зернових – кукурудзи, пшениці, рису, ячменю, сорго та вівса – відображає загальні тенденції розвитку глобального аграрного сектору, зокрема вплив технологічних змін, кліматичних коливань, кон'юнктури ринку та державної аграрної політики найбільших виробників.

Таблиця 2.1

**Динаміка валового виробництва зернових культур у світі,
2015/2016–2024/2025 МР, млн т**

Показник	МР							Відносне відхилення, %
	2015/2016	2018/2019	2020/2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025	2025/2026	
Кукурудза	1021,2	1132,8	1134,4	1165,7	1231,0	1230,7	1286,2	125,9
Пшениця	739,0	729,9	772,8	790,5	792,3	800,8	828,9	112,2
Рис	477,6	498,4	509,4	516,9	523,4	540,9	540,9	113,3
Ячмінь	149,3	138,0	161,5	151,4	143,5	143,3	149,8	100,3
Сорго	62,1	58,3	62,5	57,4	59,1	62,8	63,3	101,9
Овес	22,1	22,1	26,0	25,5	19,4	22,6	23,2	105,0
Разом	2471,3	2579,5	2666,6	2707,4	2768,7	2801,1	2892,3	117,0

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Світове виробництво зернових культур протягом досліджуваного періоду демонструє стійку тенденцію до зростання. Сукупний обсяг виробництва зернових культур збільшився з 2471,3 млн т у 2015/2016 МР до прогнозованих 2892,3 млн т у 2025/2026 МР, що становить приріст на 17,0 %. Це підтверджує стабільне розширення глобального аграрного виробництва, попри періодичні коливання, пов'язані з погодними аномаліями та змінами ринкової кон'юнктури.

Найбільш значний внесок у приріст сукупного виробництва забезпечує кукурудза, її виробництво зросло на 25,9 %, що свідчить про подальше підвищення потреб у кормових ресурсах, збільшення їх використання у тваринництві та розвиток біоенергетичного сектору. Пшениця також демонструє позитивну динаміку (+12,2 %), що зумовлено зростанням попиту на продовольчі

ресурси в країнах, що розвиваються. Рис, ключова продовольча культура Азії, показує приріст на 13,3 %, що підтверджує стабільність попиту на нього як основний продукт харчування. Водночас виробництво ячменю, сорго та вівса характеризується помірними коливаннями. Для цих культур типовими є короткі цикли кон'юнктурних змін, що залежать від кормового попиту, регіональних кліматичних умов і зміни структури посівів.

Структура світового ринку зернових культур у 2024/2025 МР засвідчує, що найбільшу питому вагу у глобальному виробництві займає кукурудза, частка якої становить близько 44 % від загального обсягу (рис. 2.1). За даними USDA, у 2024/2025 МР її виробництво становило 1230,7 млн т, що робить її ключовою кормовою та індустріальною культурою на світовому ринку. Другою за масштабами є пшениця з обсягом виробництва 800,8 млн т, що формує близько 29 % глобального ринку. Пшениця залишається основною продовольчою культурою та визначає рівень продовольчої стабільності у більшості країн світу. На третьому місці знаходиться рис, валове виробництво якого становить 540,9 млн т, або приблизно 19 % у структурі ринку зернових. Частка інших культур є значно меншою: ячмінь – 143,3 млн т (приблизно 5 %), сорго – 62,8 млн т (близько 2 %), овес – 22,6 млн т (менше 1 %).

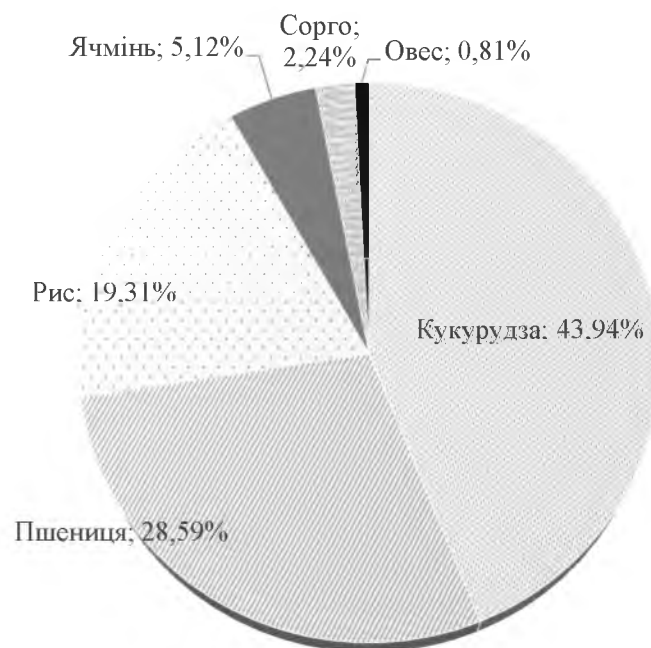

Рис. 2.1. Структура світового ринку зернових культур, 2024/2025 МР

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Для більш детального аналізу світового ринку зернових культур доцільно розглянути динаміку основних показників товарного балансу кукурудзи, яка є найбільшою за обсягами серед зернових культур у світі (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка основних показників товарного балансу кукурудзи у світі,
2015/2016-2024/2025 МР**

Показник	МР						Відносне відхилення, %
	2015/ 2016	2018/ 2019	2020/ 2021	2022/ 2023	2023/ 2024	2024/ 2025	
Зібрана площа, млн га	188,7	192,9	200,8	202,4	208,8	204,1	108,16
Урожайність, т	5,41	5,87	5,65	5,76	5,90	6,03	111,46
Імпорт, млн т	139,9	166,4	185,0	173,4	197,4	183,8	131,38
Експорт, млн т	120,7	182,7	182,9	180,4	192,7	188,5	156,17
Внутрішнє споживання, млн т	1007,0	1131,9	1153,7	1167,5	1225,7	1250,0	124,13
Споживання на корм, млн т	617,0	705,3	728,6	731,3	769,5	786,7	127,50
Кінцеві запаси, млн т	313,4	326,8	297,4	305,4	315,5	291,7	93,08

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки товарного балансу кукурудзи у світі показує стабільне зростання виробництва та ефективності використання ресурсів. Площі посівів за останні 10 років коливались у межах 188,7–208,8 млн га, при цьому урожайність підвищилась з 5,41 т/га до 6,03 т/га. Експорт кукурудзи зріс з 120,7 млн т до 188,5 млн т, а імпорт досяг 183,8 млн т, що свідчить про активний міжнародний обмін продукцією.

Внутрішнє споживання продовжувало зростати, досягнувши 1250 млн т, із них 786,7 млн т використовувались на кормові потреби. Кінцеві запаси кукурудзи за цей період зазнали коливань, зменшившись із 313,4 млн т до 291,7 млн т, що відображає підвищений попит на зернову продукцію та ефективність використання запасів.

Аналіз даних таблиці 2.3 показує, що США залишаються провідним виробником кукурудзи у світі, збільшивши обсяг виробництва з 345,5 млн т у 2015/2016 МР до 425,5 млн т у 2025/2026 МР, що становить зростання на 23,2%. Китай продемонстрував стабільне збільшення виробництва з 265,0 млн т до 295,0

млн т (+11,3%), утримуючи друге місце.

Таблиця 2.3

**Рейтинг та динаміка обсягів виробництва кукурудзи у Топ-10 країнах світу,
2015/2016-2025/2026 МР, млн т**

Країна	МР							Відносне відхилення, %
	2015/2016	2018/2019	2020/2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025	2025/2026	
США	345,5	363,8	357,8	346,7	389,7	378,3	425,5	123,2
Китай	265,0	257,1	260,7	277,2	288,8	294,9	295,0	111,3
Бразилія	67,0	101,0	87,0	137,0	119,0	136,0	131,0	195,5
ЄС	58,7	64,4	67,4	52,4	61,9	59,0	55,8	95,1
Аргентина	34,5	55,5	55,0	37,0	51,0	50,0	53,0	153,6
Мексика	26,0	27,7	27,3	28,1	23,7	23,2	26,0	100,0
Україна	23,3	35,8	30,3	27,0	32,5	26,8	32,0	137,3
Індія	22,6	27,7	31,6	38,1	37,7	42,3	43,0	190,3
Канада	13,7	13,9	13,6	14,5	15,4	15,3	15,6	113,9
Південна Африка	8,2	11,8	16,9	17,1	13,4	16,9	16,5	201,2
Інші	156,7	174,1	186,7	190,6	197,9	187,9	192,9	123,1

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Серед країн з високим темпом росту вирізняються Бразилія (+95,5%), Індія (+90,3%) та Південна Африка (+101,2%), що свідчить про інтенсифікацію виробничих потужностей у цих регіонах. Виробництво кукурудзи в Україні зросло з 23,3 млн т до 32,0 млн т (+37,3%), демонструючи значну стійкість навіть в умовах зовнішніх викликів та військових дій. Водночас деякі регіони показали спад: ЄС знизив виробництво до 55,8 млн т (-4,9%) порівняно з 2015/2016 МР. Загалом, дані свідчать про концентрацію виробництва у провідних країнах та активне нарощування обсягів у країнах з високим потенціалом росту, що формує сучасну структуру світового ринку кукурудзи та впливає на глобальну продовольчу безпеку.

Найбільшу частку світового виробництва кукурудзи у 2025/2026 МР забезпечують США – 14,7% та Китай – 10,2%, що підтверджує їх лідерські позиції на глобальному ринку. Значний внесок також роблять Бразилія (4,6%), ЄС (2,0%) та Аргентина (1,8%), тоді як інші країни Топ-10 мають частку від 1,6% до 1,1% кожна. Україна у цьому рейтингу займає 1,1% світового виробництва, що демонструє її важливу роль як регіонального виробника та експортера кукурудзи, незважаючи на виклики останніх років.

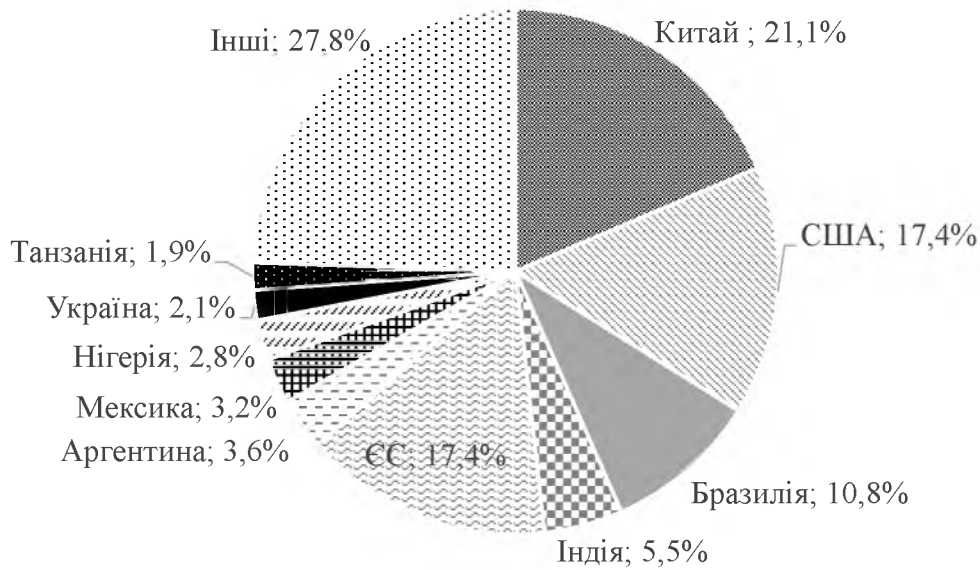

Рис. 2.2. Топ-10 країн світу за найбільшим обсягом виробництва кукурудзи, 2025/2026 МР, %

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

За аналізований період площа посівів пшениці залишалася відносно стабільною, коливаючись від 214,7 млн га у 2018/2019 МР до 223,4 млн га у 2015/2016 МР, при цьому у 2024/2025 МР вона становила 222,4 млн га, що відповідає 99,6% від початкового рівня. Урожайність культури показала позитивну тенденцію, збільшившись з 3,31 т/га до 3,60 т/га (зростання на 8,8%).

Таблиця 2.4

**Динаміка основних показників товарного балансу пшениці у світі,
2015/2016–2024/2025 МР**

Показник	МР						Відносне відхилення, %
	2015/2016	2018/2019	2020/2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025	
Зібрана площа, млн га	223,4	214,7	220,2	219,7	222,7	222,4	99,6
Урожайність, т	3,31	3,40	3,51	3,60	3,56	3,60	108,8
Імпорт, млн т	170,1	174,1	194,7	212,8	223,2	200,2	117,7
Експорт, млн т	172,9	176,2	203,5	221,9	222,2	209,7	121,3
Внутрішнє споживання, млн т	713,9	731,2	776,5	781,9	797,3	800,6	112,1
Споживання на корм, млн т	141,9	139,1	163,1	153,0	158,5	157,2	110,8
Кінцеві запаси, млн т	247,8	283,8	285,3	274,6	270,7	261,4	105,5

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Обсяги імпорту та експорту пшениці суттєво зросли: експорт зріс до 209,7 млн т, а імпорт до 200,2 млн т, що свідчить про активну міжнародну торгівлю та важливу роль пшениці у глобальному продовольчому забезпеченні. Внутрішнє споживання також зросло, досягнувши 800,6 млн т, із часткою кормового використання 157,2 млн т. Кінцеві запаси пшениці у світі залишалися відносно стабільними та у 2024/2025 МР становили 261,4 млн т, демонструючи здатність ринку підтримувати стратегічні резерви.

Таким чином, світовий ринок пшениці характеризується стабільними посівними площами, зростаючою продуктивністю та активним міжнародним обігом, що забезпечує продовольчу безпеку та баланс попиту і пропозиції.

Аналіз динаміки виробництва пшениці у провідних країнах світу за період 2015/2016 – 2025/2026 МР свідчить про значні структурні та кількісні зміни у географії виробництва, що прямо впливає на світовий ринок та продовольчу безпеку. Хоча Європейський Союз (142,3 млн т) формально залишається найбільшим виробником за абсолютними показниками прогнозу 2025/2026 МР, він демонструє суттєве відносне зниження виробництва до 76,1% порівняно з базовим 2015/2016 МР, сигналізуючи про потенційне зменшення його домінуючої ролі. Натомість, Китай (140,0 млн т) зберігає стабільність, збільшивши виробництво до 105,7%.

Таблиця 2.5

**Рейтинг та динаміка обсягів виробництва пшениці у Топ-10 країнах світу,
2015/2016-2025/2026 МР, млн т**

Країна	МР							Відносне відхилення, %
	2015/2016	2018/2019	2020/2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025	2025/2026	
Аргентина	11,3	19,5	17,6	12,6	15,9	18,5	22,0	163,8
Австралія	22,3	17,6	31,9	40,5	26,0	34,1	36,0	153,1
Канада	27,6	32,4	35,4	34,9	33,4	35,9	37,0	130,0
Китай	132,6	131,4	134,3	137,7	136,6	140,1	140,0	105,7
Європейський Союз	160,5	123,1	126,7	134,5	135,4	122,1	142,3	76,1
Індія	86,5	99,9	107,9	104,0	110,6	113,3	117,5	130,9
Пакистан	25,1	25,1	25,2	26,2	28,2	31,4	29,0	125,3
росія	61,0	71,7	85,4	92,0	91,5	81,6	86,5	133,7
Україна	27,3	25,1	25,4	21,5	23,0	23,4	23,0	85,8
США	56,1	51,3	49,5	44,9	49,1	53,9	54,0	96,0
Інші	128,7	132,9	133,4	141,7	142,8	146,4	141,6	113,7

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Ключовим трендом періоду є стрімке нарощування обсягів у країнах Азії та Східної Європи/Центральної Азії. Зокрема, росія та Індія є безумовними лідерами за темпами приросту, досягнувши показників 133,7% та 130,9% відповідно. Це дозволяє Індії вийти на третє місце у світі за обсягом (117,5 млн т), а росії – значно зміцнити свої позиції як експортера.

Водночас, традиційні західні гравці демонструють повільнішу або від’ємну динаміку. Виробництво у США та Україні в прогнозованому 2025/2026 МР не перевищує початковий рівень, досягаючи 96,0% та 85,8% відповідно, що може бути зумовлено як сприятливістю погодних умов, так і змінами в аграрній політиці та структурі посівних площ. Загалом, динаміка світового виробництва пшениці відображає глобальне зміщення балансу сил на користь країн з високим експортним потенціалом, що має вирішальне значення для формування світової цінової кон’юнктури.

Аналіз структури світового виробництва пшениці у 2025/2026 МР показує, що основну частку виробництва зосереджено у провідних аграрних країнах. Найбільшими виробниками залишаються Європейський Союз та Китай, які разом забезпечують понад 42% світового обсягу. Індія та росія займають значні частки – відповідно 8,1% та 6,0%, тоді як США забезпечують 4,0% світового виробництва.

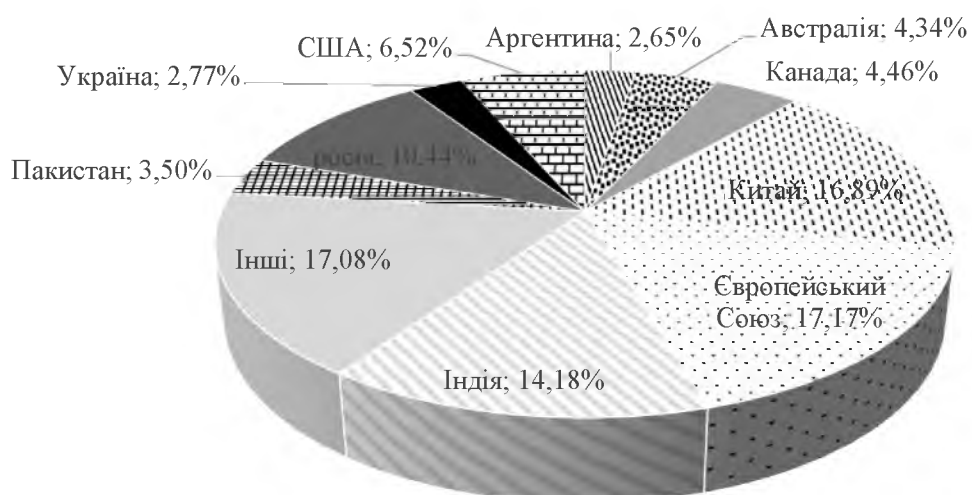

Рис. 2.3. Топ-10 країн світу за найбільшим обсягом виробництва пшениці, 2025/2026 МР, %

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Україна з часткою близько 2,6 % входить до Топ-10 виробників пшениці, демонструючи стабільний внесок у глобальний ринок. Інші країни цієї десятки разом формують приблизно 20 % світового виробництва, що підкреслює концентрацію виробництва пшениці у обмеженій групі провідних держав.

Аналіз показників світового товарного балансу рису за період 2015/2016 – 2024/2025 МР свідчить про стійку позитивну динаміку ринку та зростання його стратегічної значущості у глобальному масштабі. Збільшення зібраної площі з 161,6 млн га до 172,1 млн га та одночасне підвищення врожайності з 4,41 т/га до 4,70 т/га підкреслює загальне покращення продуктивності культури та ефективне використання сільськогосподарських ресурсів.

Таблиця 2.6

**Динаміка основних показників товарного балансу рису у світі,
2015/2016–2024/2025 МР**

Показник	МР						Відносне відхилення, %
	2015/2016	2018/2019	2020/2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025	
Зібрана площа, млн га	161,6	163,8	165,5	167,1	167,4	172,1	106,5
Урожайність, т	4,41	4,54	4,60	4,62	4,67	4,70	106,6
Імпорт, млн т	38,7	44,3	47,1	57,6	53,4	58,0	149,9
Експорт, млн т	40,7	44,2	52,2	55,5	56,8	60,9	149,6
Внутрішнє споживання, млн т	467,8	485,4	498,6	522,8	521,3	529,2	113,1
Кінцеві запаси, млн т	143,9	177,9	189,1	180,6	179,3	188,2	130,8

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Динаміка торгівлі рисом відображає зростаючу інтеграцію ринку: обсяги експорту зросли більш ніж на 50% (з 40,7 млн т до 60,9 млн т), тоді як імпорт сягнув 58,0 млн т, що підтверджує активізацію міжнародного обігу товару. При цьому ринок здатний поглинати зростаючі обсяги, про що свідчить збільшення внутрішнього споживання з 467,8 млн т до 529,2 млн т. Підтримання кінцевих запасів на стабільному рівні (близько 180-188 млн т) вказує на те, що зростання виробництва в цілому збалансоване з попитом. Таким чином, світовий ринок рису демонструє не лише кількісне зростання виробництва та торгівлі, але й високу стійкість та здатність до забезпечення постійно зростаючого глобального продовольчого попиту.

Аналіз рейтингу та динаміки обсягів виробництва рису за період 2015/2016

– 2025/2026 МР підтверджує, що світовий ринок характеризується надзвичайно високою географічною концентрацією в Азії, але із чіткою зміною динаміки серед країн-лідерів.

Китай продовжує утримувати найбільший абсолютний обсяг виробництва (146,0 млн т), проте відносне відхилення (98,3%) вказує на фазу стабілізації або незначного скорочення обсягів. На противагу цьому, Індія демонструє найбільш значне зростання як в абсолютному, так і у відносному вираженні, збільшивши обсяги на 44,6% (до 151,0 млн т). Це дозволяє Індії не лише посилювати свою роль як ключового світового експортера, але й потенційно вийти на перше місце за обсягами виробництва у прогнозованому періоді.

Таблиця 2.7

**Рейтинг та динаміка обсягів виробництва рису у Топ-10 країнах світу,
2015/2016-2025/2026 МР, млн т**

Країна	МР							Відносне відхилення, %
	2015/2016	2018/2019	2020/2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025	2025/2026	
Бангладеш	34,5	34,9	34,6	36,4	37,0	36,6	37,5	108,7
Бірма	12,2	13,2	12,6	11,8	12,3	11,9	12,0	98,7
Камбоджа	5,0	6,0	6,3	7,0	7,4	8,5	8,1	161,2
Китай	148,5	148,5	148,3	145,9	144,6	145,3	146,0	98,3
Індія	104,4	116,5	124,4	135,8	137,8	150,0	151,0	144,6
Індонезія	36,2	34,2	34,5	33,9	33,0	34,1	33,6	92,8
Пакистан	6,8	7,2	8,4	7,3	9,9	9,7	9,4	138,2
Філіппіни	11,0	11,7	12,4	12,6	12,3	12,4	12,6	114,5
Таїланд	15,8	20,3	18,9	20,9	20,0	20,5	20,4	129,1
В'єтнам	27,6	27,3	27,4	27,1	27,2	26,8	26,0	94,3
Інші	75,6	78,5	81,7	78,2	81,9	85,2	84,3	111,5

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Найвищий темп приросту зафіксовано у менших країнах-експортерах: Камбоджа (+61,2%) та Пакистан (+38,2%), що свідчить про їхнє зростаюче значення у міжнародній торгівлі рисом. Збільшення виробництва у Таїланді (+29,1%) також сприяє зміцненню глобальної пропозиції. Водночас, значні виробники, такі як Індонезія та В'єтнам, демонструють стабілізацію або незначне скорочення обсягів, що може бути пов'язане з кліматичними факторами або переорієнтацією внутрішньої аграрної політики. Зростання обсягів у категорії «Інші» країни (+11,5%) вказує на поступове розширення виробничих потужностей за межами Топ-10.

Отже, світовий ринок рису переживає фазу перерозподілу виробничої ваги: від стабілізації обсягів у традиційного лідера (Китай) до динамічного зростання у країн із високим експортним потенціалом (Індія, Камбоджа, Пакистан).

Рис. 2.4 демонструє структуру світового виробництва рису за обсягами провідних Топ-10 країн у 2025/2026 МР. Ця структура свідчить про високу концентрацію виробництва рису в Азії, де провідні країни формують понад 80% глобального обсягу. Залишається невелика частка виробництва в інших країнах світу, що підкреслює домінування декількох ключових регіонів на ринку рису.

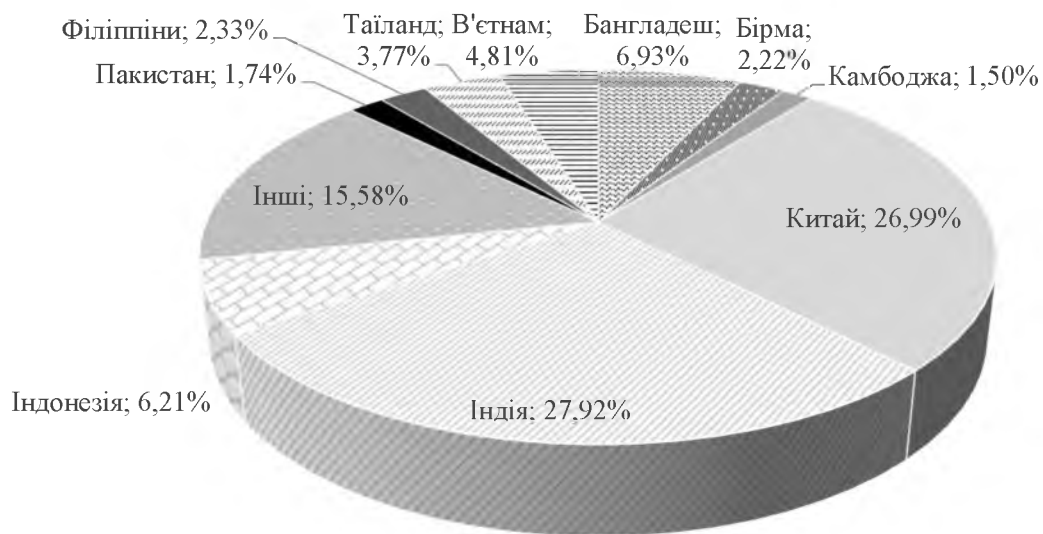

Рис. 2.4. Топ-10 країн світу за найбільшим обсягом виробництва рису, 2025/2026 МР, %

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Лідером залишається Китай, який забезпечує приблизно 30,3% світового виробництва, що підкреслює його стратегічну роль у глобальному ринку. Індія посідає друге місце з часткою 31,0%, демонструючи стійке зростання та значний внесок у світове постачання. Інші країни Топ-10, такі як Бангладеш (7,8%), Таїланд (4,2%), Камбоджа (2,1%) та Пакистан (2,4%), забезпечують разом близько 18–20% світового виробництва.

Аналіз товарного балансу ячменю за період 2015/2016 – 2024/2025 МР виявив ключову структурну перебудову ринку, що характеризується зменшенням виробничої бази при одночасному зростанні ефективності. Зокрема, спостерігається значне скорочення зібраної площі до 45,9 млн га (90,5% від

базового рівня), що свідчить про перерозподіл аграрних ресурсів на користь інших, більш рентабельних культур. Це скорочення валового виробництва лише частково компенсується помірним зростанням урожайності до 3,12 т/га (+5,8%). При цьому, незважаючи на коливання імпорту, обсяги внутрішнього споживання (145,3 млн т) та експорту (близько 30 млн т) зберігають відносну стабільність, підтверджуючи стійкий попит на ячмінь як на ключову кормову та технічну культуру.

Таблиця 2.8

**Динаміка основних показників товарного балансу ячменю у світі,
2015/2016–2024/2025 МР**

Показник	МР						Відносне відхилення, %
	2015/2016	2018/2019	2020/2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025	
Зібрана площа, млн га	50,7	48,5	52,5	47,1	46,9	45,9	90,5
Урожайність, т	2,95	2,85	3,08	3,22	3,06	3,12	105,8
Імпорт, млн т	28,6	24,6	36,2	30,6	32,7	29,5	103,1
Експорт, млн т	30,8	25,5	36,3	30,5	30,8	30,328	98,5
Внутрішнє споживання, млн т	145,3	138,7	161,9	149,2	144,5	145,3	100,0
Кінцеві запаси, млн т	25,3	20,1	21,4	20,8	21,7	18,9	74,7

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Критичним показником, що відображає напруженість на ринку, є значне скорочення кінцевих запасів до 18,9 млн т, що становить лише 74,7% від рівня 2015/2016 МР. Це різке зниження свідчить про посилення балансуєчої ролі запасів у системі попиту та пропозиції: виробництво ледве встигає покривати стабільний попит, особливо з огляду на скорочення посівних площ. Таким чином, світовий ринок ячменю переходить у фазу підвищеної чутливості до шоків пропозиції (погодних умов, логістичних проблем), оскільки зменшення «буфера» запасів робить ринок більш волатильним та менш стійким до зовнішніх негативних впливів.

Провідними виробниками ячменю у 2025/2026 МР є Європейський Союз (55,0 млн т), росія (18,5 млн т) та Австралія (15,0 млн т). Україна займає 8-е місце з виробництвом 5,9 млн т, що становить 67,4% від рівня 2015/2016 МР, демонструючи значне скорочення за десятиліття. США та Туреччина також

показали зниження виробництва до 3,1 млн т та 6,1 млн т відповідно. Найбільший приріст відносного виробництва зафіксовано в Австралії (166,8%) та Казахстані (138,3%), що свідчить про їх активне нарощування виробництва.

Таблиця 2.9

**Рейтинг та динаміка обсягів виробництва ячменю у Топ-10 країнах світу,
2015/2016-2025/2026 МР, млн т**

Країна	МР							Відносне відхилення, %
	2015/2016	2018/2019	2020/2021	2022/2023	2023/2024	2024/2025	2025/2026	
Аргентина	4,9	4,6	4,0	4,7	5,1	4,8	5,1	103,2
Австралія	9,0	8,8	14,6	14,1	10,8	13,3	15,0	166,8
Канада	8,3	8,4	10,7	10,0	8,9	8,1	8,2	99,3
Європейський Союз	62,1	49,5	54,2	51,8	47,9	50,3	55,0	88,6
Казахстан	2,7	4,0	3,7	3,3	2,6	3,8	3,7	138,3
Росія	17,1	16,7	20,6	21,5	20,5	16,3	18,5	108,3
Туреччина	7,4	7,0	8,1	7,4	8,0	7,0	6,1	82,4
Україна	8,8	7,6	7,9	6,1	6,4	5,8	5,9	67,4
США	4,8	3,3	3,7	3,8	4,1	3,1	3,1	64,6
Інші	24,3	21,6	25,7	21,3	22,3	23,6	22,8	93,8

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз структури виробництва ячменю у Топ-10 країнах світу підтверджує, що світовий ринок цієї культури характеризується високою географічною концентрацією. Лідерами залишаються ЄС (55,0 млн т) та росія (18,5 млн т), які спільно формують найбільшу частку світового валового збору

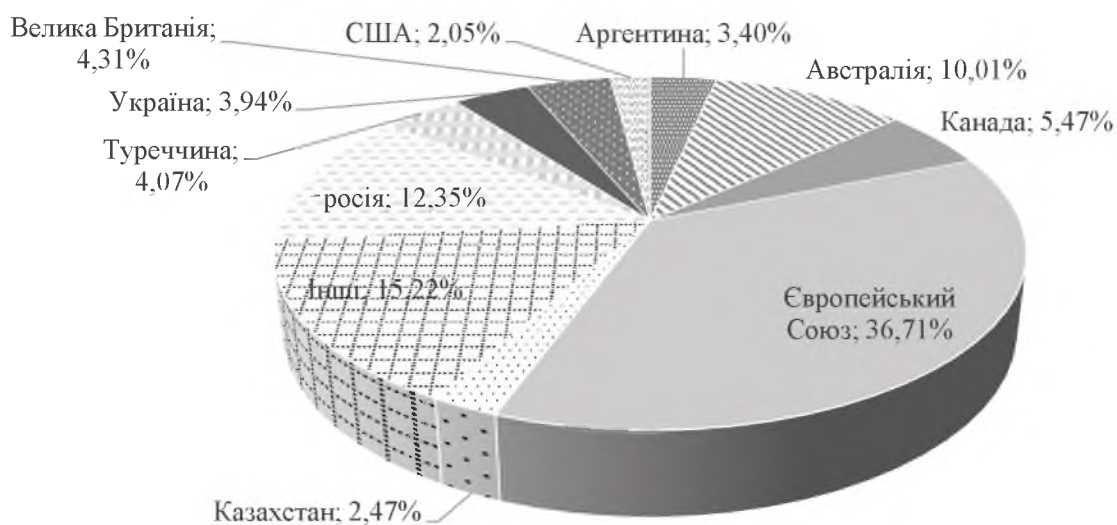

Рис. 2.5. Топ-10 країн світу за найбільшим обсягом виробництва ячменю, 2025/2026 МР, млн т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Австралія (15,0 млн т) також є ключовим гравцем, завдяки своєму значному експортному потенціалу. Розподіл обсягів серед інших країн вказує на їхню меншу, але специфічну роль у забезпеченні світового попиту. Зокрема, Україна з прогнозованим обсягом у 5,9 млн т посідає 8-е місце, що свідчить про значне скорочення виробництва порівняно з її показниками 2015/2016 МР. Країни, як-от Туреччина (6,1 млн т) та США (3,1 млн т), також відіграють вторинну роль, переважно забезпечуючи внутрішній попит або регіональні ринки.

2.2. Географічна структура та цінова кон'юнктура світового ринку зернових культур

Світовий ринок зернових культур відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та стабільності глобальної аграрної системи. Зернові належать до стратегічних ресурсів, оскільки формують основу харчування населення більшості країн світу, є важливою складовою тваринницького виробництва та забезпечують роботу значної частини харчової промисловості. У зв'язку з цим аналіз географічної структури виробництва, торгівлі та споживання зернових культур має особливе значення для визначення тенденцій розвитку світового ринку та прогнозування його подальшої динаміки.

Географічна структура ринку зернових характеризується високим рівнем концентрації виробництва у групі провідних країн, серед яких США, Китай, Індія, Європейський Союз, Бразилія, Аргентина та Україна. Саме ці держави формують основні обсяги пропозиції на світовому ринку, визначають напрями міжнародної торгівлі та суттєво впливають на глобальну цінову кон'юнктуру. Водночас попит на зернові має змішаний характер: значна частина використовується для харчових цілей, інша – у тваринництві та біоенергетиці, що зумовлює різну інтенсивність споживання у різних регіонах світу.

Цінова кон'юнктура світового ринку зернових формується під впливом широкого спектра чинників, серед яких найбільш впливовими є погодні умови, рівень урожайності, логістичні можливості, валютні коливання та геополітичні

ризика. Зокрема, зміни клімату дедалі частіше спричиняють значні коливання пропозиції зернових, що призводить до підвищеної волатильності цін. Важливу роль відіграють також зміни у торговельній політиці провідних експортерів, зокрема запровадження квот, мита або обмежень експорту, які можуть різко звужити пропозицію на глобальному ринку та стимулювати зростання цін.

Таким чином, світовий ринок зернових культур є динамічним і чутливим до внутрішніх та зовнішніх факторів впливу. Розуміння особливостей його географічної структури та закономірностей формування цінової кон'юнктури дозволяє оцінити можливості та ризики для країн–учасниць міжнародної торгівлі, а також визначити стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності національного зернового сектору.

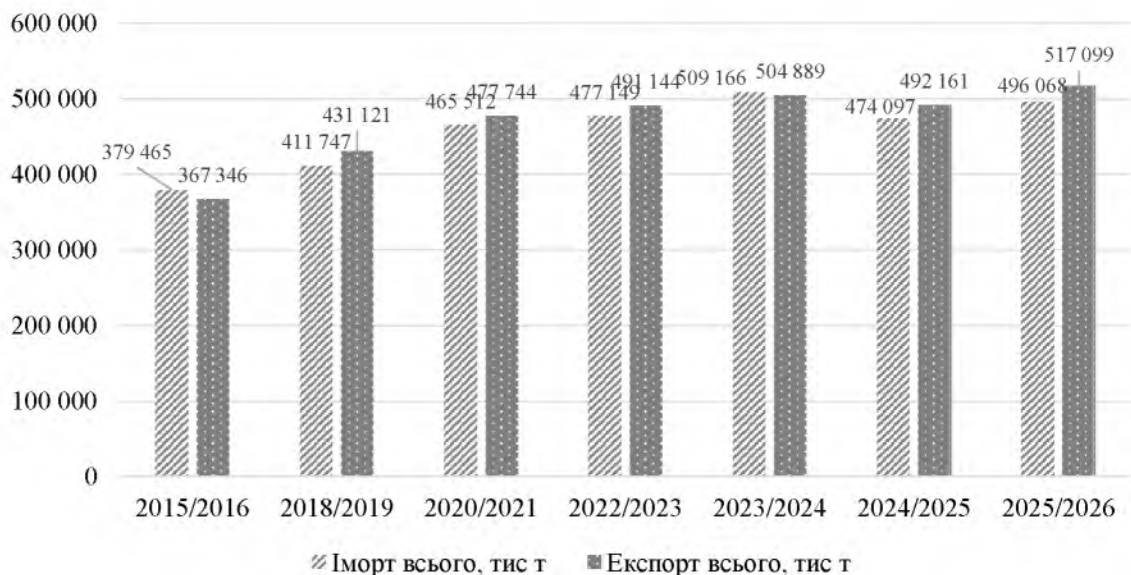

Рис. 2.6. Динаміка світового експорту та імпорту зернових культур у 2015/2016–2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки світового експорту та імпорту зернових культур свідчить про чітку тенденцію до зростання міжнародної торгівлі протягом 2015/2016–2025/2026 МР. Обсяги імпорту зросли з 379,5 млн т до 496,1 млн т, тоді як експорт – із 367,3 млн т до 517,1 млн т. Поступове збільшення відбулося майже в кожному маркетинговому році, що відображає розширення глобального попиту на зернові як продовольчого, так і фуражного призначення.

У 2020/2021–2023/2024 МР спостерігається найбільш інтенсивне нарощування торгівлі, що пов'язано з відновленням виробництва після несприятливих погодних факторів окремих років і підвищеним попитом з боку азійських країн. Починаючи з 2023/2024 МР, темпи зростання дещо помірнішають, проте загальний рівень торгівлі залишається стабільно високим. Водночас упродовж усього періоду експорт переважає імпорт, що свідчить про значний обсяг транзитних запасів на ринку та високу активність провідних експортерів.

Рис. 2.7. Динаміка світового індексу цін на зернові культури у 2015–2025 рр., в.п.

Джерело: побудовано за даними [58]

Аналіз динаміки світового індексу цін на зернові культури за період 2015-2025 рр. чітко відображає перехід ринку від фази стабільності та збалансованості до періоду надзвичайної волатильності та збереження підвищених цінових ризиків. У 2015-2019 рр. індекс коливався в діапазоні 120-160 пунктів, що було ознакою достатньої світової пропозиції та відсутності значних системних шоків.

Ключовим моментом стало різке зростання цінового індексу, яке розпочалося у 2020 р. та досягло піку в середині 2022 р. на рівні близько 323 пунктів. Цей стрімкий ціновий сплеск став результатом комплексного поєднання системних чинників, включаючи дисбаланси у світовій логістиці, значне зростання вартості енергоресурсів та скорочення пропозиції окремих культур. Вирішальну роль у досягненні пікових значень відіграли геополітичні

шоки, які порушили роботу ключових експортерів, посиливши дефіцит та спекулятивні настрої на ринку.

Незважаючи на подальшу тенденцію до зниження після 2022 р., індекс у 2023–2025 рр. стабілізувався на значно вищому рівні (150-200 пунктів), що суттєво перевищує докризові показники. Це свідчить про те, що ринок не повернувся до своєї початкової рівноваги. Збереження високих цін є індикатором хронічної напруженості кон'юнктури, яка підтримується підвищеними витратами на виробництво та транспортування, а також збереженням геополітичних ризиків. Таким чином, ринок зернових культур увійшов у нову цінову реальність, де волатильність та ризики для продовольчої безпеки залишаються значно вищими, ніж десять років тому.

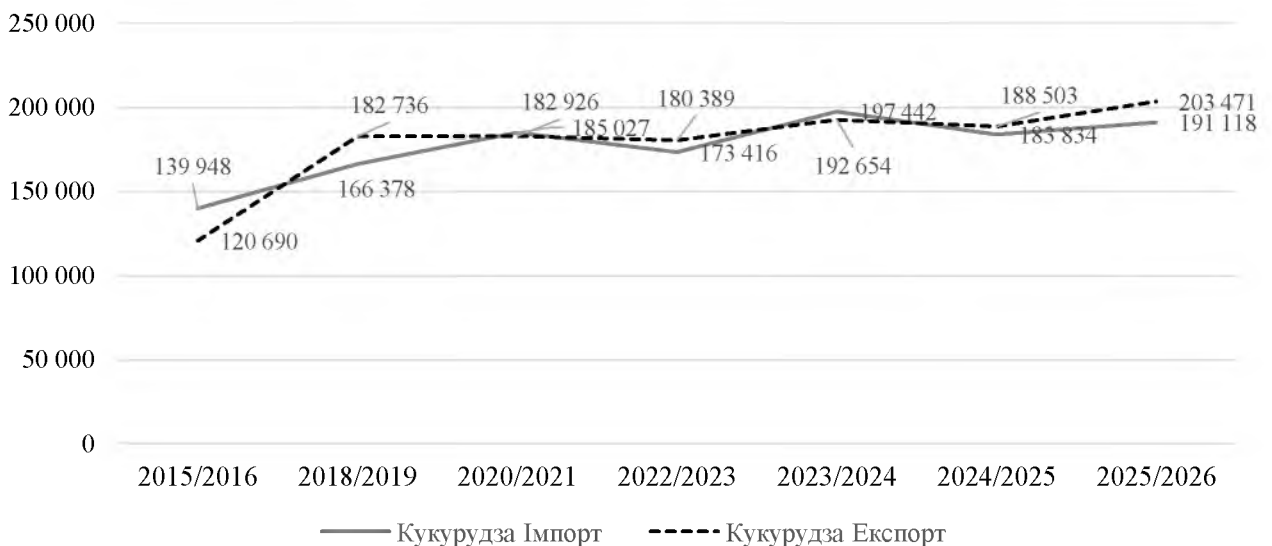

Рис. 2.8. Динаміка світового експорту та імпорту кукурудзи у 2015/2016–2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки світового імпорту та експорту кукурудзи за період 2015/2016 – 2025/2026 МР свідчить про стійке розширення міжнародної торгівлі цією культурою, що відображає зростання глобального попиту на кормову та промислову сировину. Загальна тенденція до зростання є висхідною, що підтверджується збільшенням показників із 139,9 тис. т (імпорт) та 120,7 тис. т (експорт) у 2015/2016 МР до значно вищих рівнів на кінець періоду. Зростання було найбільш помітним до 2019/2020 МР, коли обидва показники досягли

позначки 182–185 тис. т.

У прогностному періоді 2024/2025–2025/2026 МР зафіксовано подальше зростання, причому експорт (203,5 тис. т) демонструє випереджаюче зростання порівняно з імпортом (191,1 тис. т). Цей розрив між пропозицією, готовою до експорту, та фактично закупленими обсягами імпорту свідчить про збереження високого експортного потенціалу на світовому ринку кукурудзи.

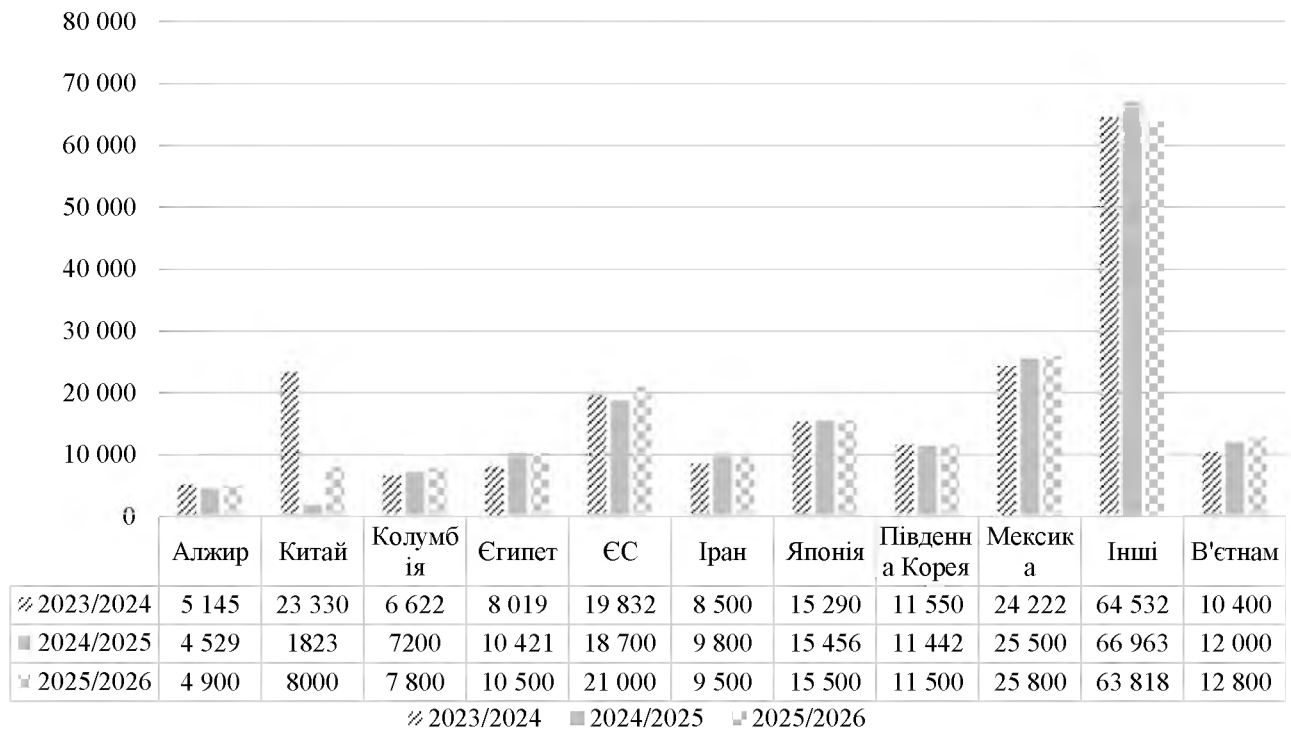

Рис. 2.9. Динаміка імпорту кукурудзи провідними країнами світу у 2023/2024-2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Структура світового імпорту кукурудзи є доволі стабільною, однак окремі країни демонструють різноспрямовані тенденції. Найбільшими імпортерами залишаються Китай, країни категорії «Інші», ЄС та Мексика, які забезпечують основний обсяг глобального попиту. У 2024/2025 МР відбулося зниження імпорту Китаю та Алжиру, тоді як Мексика, ЄС і низка країн Азії (Японія, Південна Корея) дещо наростили закупівлі. У 2025/2026 МР прогнозується подальше зростання імпорту в більшості ключових країн, що пов'язано зі збільшенням внутрішнього споживання, розвитком тваринництва та потребами у кормовій сировині.

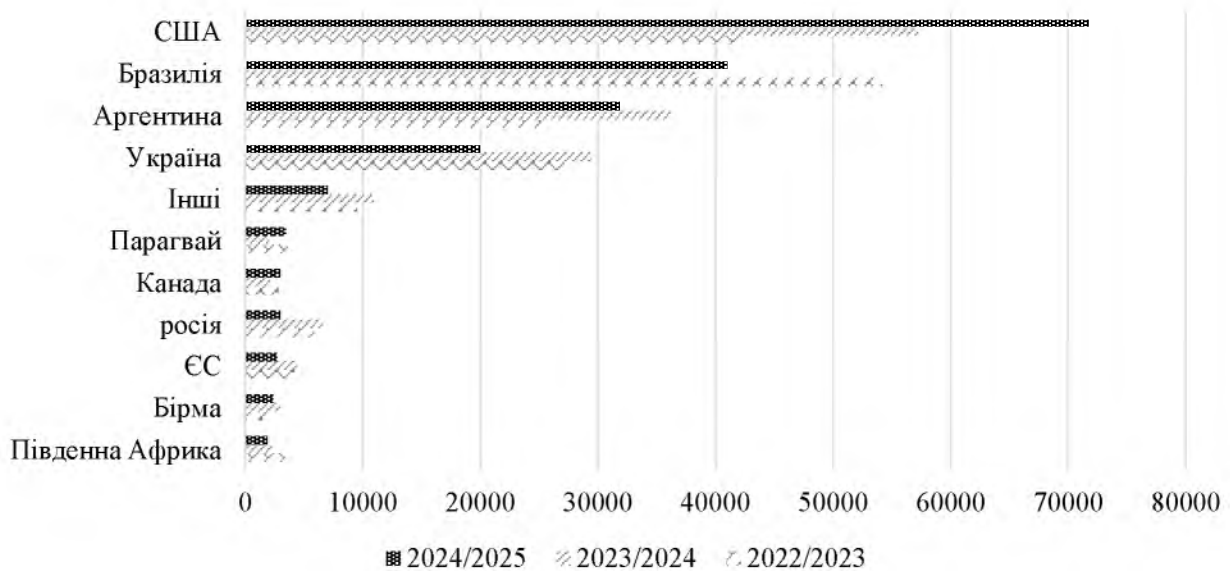

Рис. 2.10. Динаміка експорту кукурудзи провідними країнами світу у 2023/2024-2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Основні світові експортери кукурудзи демонструють різну динаміку поставок упродовж трьох маркетингових періодів. США традиційно залишаються беззаперечним лідером при цьому у 2024/2025 МР їхній експорт зріс до майже 72 млн т. Бразилія утримує друге місце з високими та стабільними показниками. Аргентина та Україна також формують значну частку світового експорту, демонструючи поступове відновлення та зростання після коливань у попередні роки. Парагвай, Канада, ЄС, росія та група «Інші» забезпечують значно менші, але відносно стабільні обсяги експорту. Загалом структура ринку зберігає високий рівень концентрації: більшість світових обсягів припадає на кілька ключових експортерів, що формує глобальні логістичні потоки та впливає на міжнародну цінову кон'юнктуру.

Аналіз динаміки світових цін на кукурудзу у 2015–2025 рр. показує, що ринок пройшов складний шлях від тривалої стабільності до високої волатильності. У 2015–2020 рр. ціни залишалися відносно стабільними на рівні 150-190 дол. США за т, що відображало збалансованість попиту та пропозиції. Переломним став 2020–2021 рр., коли ціни стрімко зросли внаслідок відновлення світового попиту після пандемії та порушень логістичних ланцюгів.

У 2021-2022 рр. ринок зазнав пікового зростання цін до 344–345 дол. США за т, що було спричинено поєднанням геополітичних шоків, подорожчання енергоносіїв і добрив, а також спекулятивних процесів. Після піку ціни почали знижуватися, досягнувши 169 дол. США за т у 2024 р., проте прогноз на 2025 р. передбачає стабілізацію на рівні близько 205 дол. США за т.

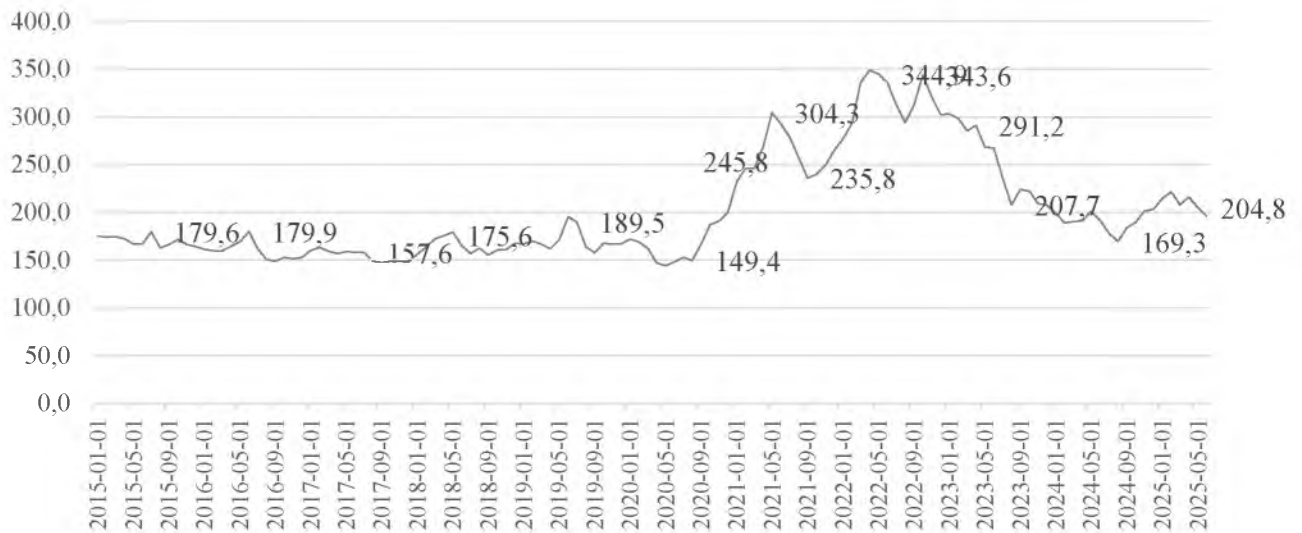

Рис. 2.11. Динаміка глобальної ціни на кукурудзу 2015 - 2025 рр., дол. США за т

Джерело: побудовано за даними [41]

Таким чином, ринок кукурудзи увійшов у нову цінову рівновагу з підвищеними базовими показниками. Збереження цін вище докризового рівня свідчить про структурну напруженість ринку та високий ризик збоїв у постачанні, що робить цінову кон'юнктуру більш чутливою до зовнішніх і внутрішніх факторів.

Аналіз динаміки світового експорту та імпорту пшениці свідчить про стабільне розширення міжнародної торгівлі цією стратегічною культурою. Протягом досліджуваного періоду обидва показники зростають, що підтверджує посилення ролі пшениці у глобальній продовольчій системі. Обсяги експорту збільшилися з 173,0 млн т у 2015/2016 МР до прогнозованих 217,2 млн т у 2025/2026 МР, тоді як імпорт зріс із 170,1 млн т до 212,9 млн т. Такі тенденції відображають нарощення попиту з боку країн, які не спроможні повністю забезпечити власні потреби за рахунок внутрішнього виробництва.

Найвищі темпи приросту світової торгівлі пшеницею спостерігалися у 2019/2020–2022/2023 МР, коли експорт досяг максимуму у 221,9 млн т, а імпорт – 212,8 млн т. У прогностному періоді 2024/2025–2025/2026 МР, попри певне короткострокове зниження обсягів у 2024/2025 МР, намічається стабілізація на високому рівні, що суттєво перевищує показники початку аналізованого періоду.

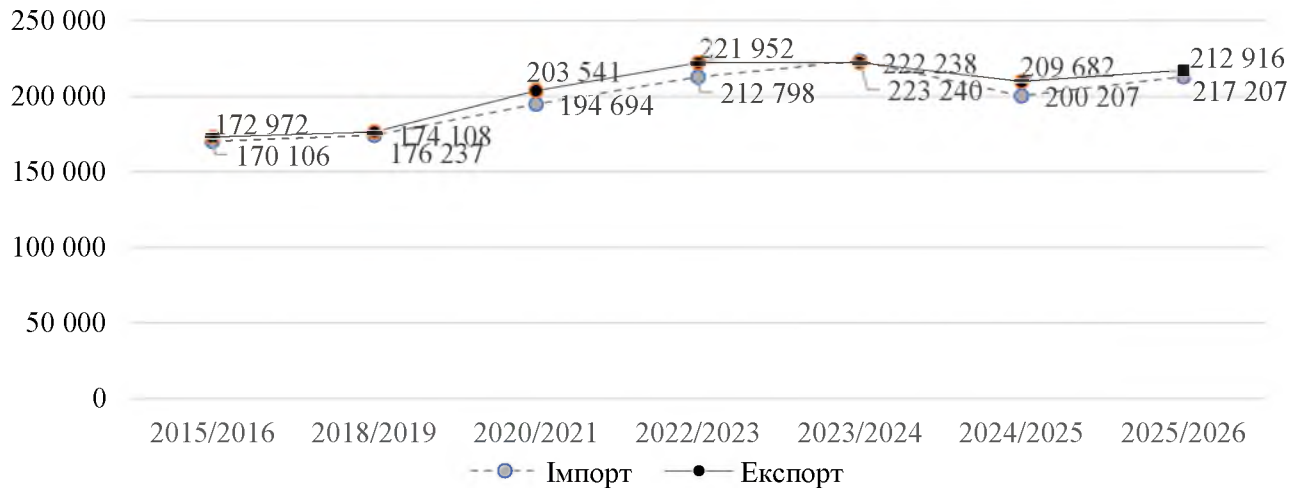

Рис. 2.12. Динаміка світового експорту та імпорту пшениці у 2015/2016–2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки імпорту пшениці провідними країнами світу за період 2023/2024–2025/2026 МР свідчить про високу концентрацію попиту та значну регіональну неоднорідність. Індія залишається абсолютним лідером, з імпортом 142,3 млн т у 2023/2024 МР, проте прогноз на 2025/2026 МР передбачає зниження до 129,7 млн т, що може бути пов'язано із стимулюванням внутрішнього виробництва та впливом світових цін. Інші великі імпортери, зокрема Єгипет та Індонезія, демонструють значні, але мінливі обсяги, що відображає їхню залежність від міжнародної торгівлі для задоволення внутрішнього попиту. У регіональному розрізі спостерігаються різкі коливання: імпорт Туреччини знижується у 2024/2025 МР, але відновлюється до 7,5 млн т у 2025/2026 МР; аналогічна волатильність простежується у Алжиру. Водночас Мексика, Марокко, Нігерія та Філіппіни демонструють відносно стабільні або зростаючі обсяги імпорту, що свідчить про постійну структурну залежність від зовнішніх поставок для підтримки внутрішнього споживання.

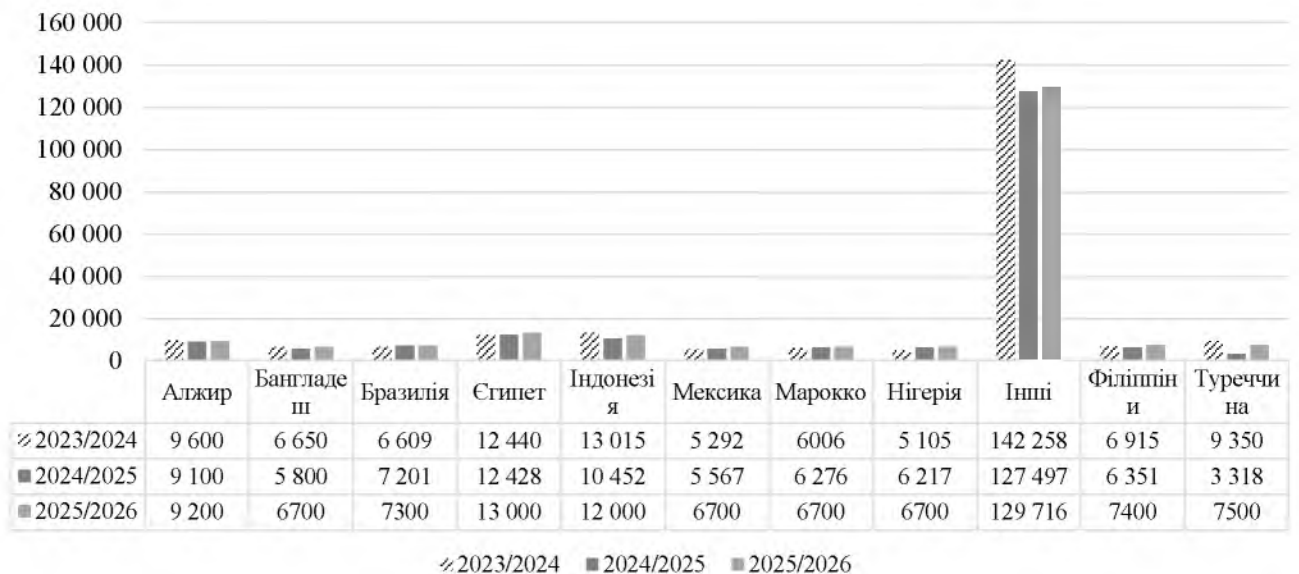

Рис. 2.13. Динаміка імпорту пшениці провідними країнами світу у 2023/2024-2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Отже, світовий ринок імпорту пшениці залишається високо волатильним і критично залежним від рішень кількох ключових країн-покупців. Особливо значний вплив на формування світових цін і логістичних потоків мають коливання обсягів імпорту в Індії, що визначає кон'юнктуру ринку та підвищує його чутливість до глобальних економічних та політичних факторів.

Аналіз структури та динаміки експорту пшениці провідними країнами світу за період 2023/2024–2025/2026 МР демонструє високу концентрацію пропозиції та абсолютне домінування росії на глобальному ринку. Обсяги її експорту зростають від 48,0 млн т у 2023/2024 МР до прогнозованих 58,0 млн т у 2025/2026 МР, що підтверджує стійке нарощування експортного потенціалу та вирішальний вплив на світову цінову кон'юнктуру.

ЄС та Австралія зберігають ключові позиції з обсягами експорту 30-37 млн т, при цьому ЄС демонструє відносну стабільність, а обсяги Австралії значно коливаються залежно від врожаю. Канада та США зберігають місце у Топ-5 експортерів із обсягами близько 20-25 млн т, тоді як Україна утримує стабільні 17 млн т, що підкреслює її важливість як значного постачальника на світовому ринку. Казахстан та Туреччина мають помірні, але стратегічно

важливі обсяги експорту, забезпечуючи регіональну продовольчу безпеку.

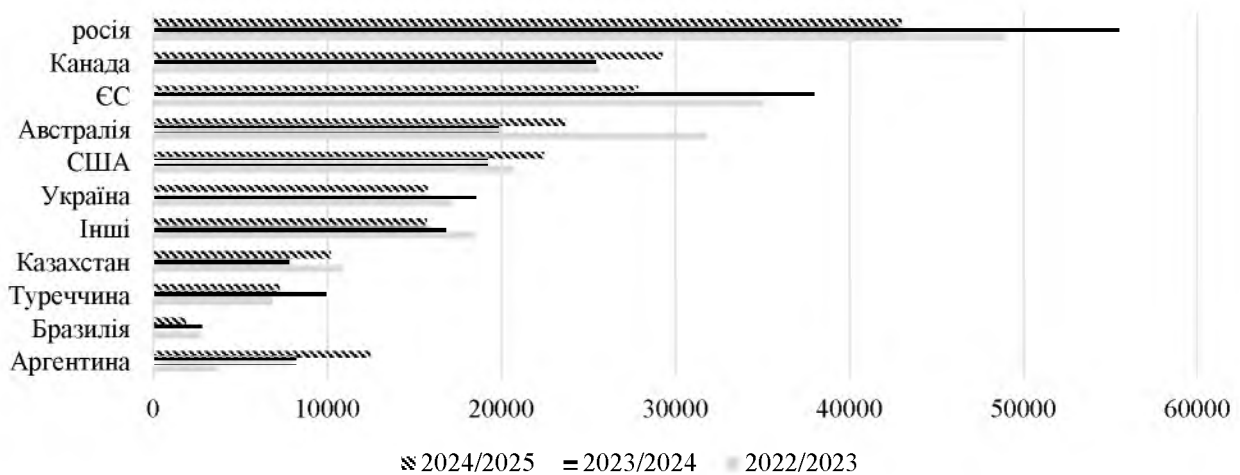

Рис. 2.14. Динаміка експорту пшениці провідними країнами світу у 2023/2024-2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Отже, світовий ринок експорту пшениці характеризується чіткою ієрархією, де росія формує основні тенденції пропозиції. Зростання її експортних обсягів та стабільність інших ключових гравців, зокрема України, підкреслюють високу конкуренцію на ринку, водночас демонструючи, що здатність кількох провідних країн впливати на глобальні поставки є критичним фактором ризику для світової торгівлі.

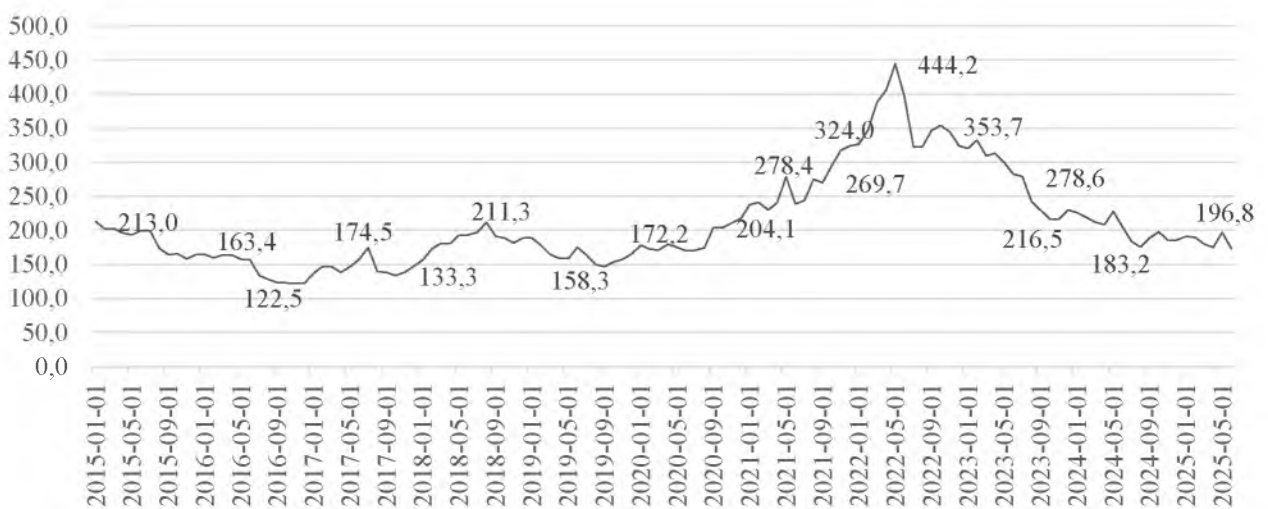

Рис. 2.15. Динаміка глобальної ціни на пшеницю 2015 – 2025 рр., дол. США за мт

Джерело: побудовано за даними [59]

Аналіз динаміки глобальної ціни на пшеницю у 2015-2025 рр. показує перехід від відносно низьких і стабільних цін до фази різкої волатильності. У 2015-2020 рр. вартість утримувалася в межах 130-215 дол. США за тонну, що відповідає умовам збалансованої пропозиції. Проте наприкінці 2020 р. ціни почали стрімко зростати, досягнувши у 2022 р. історичного максимуму 444,2 дол. США на тлі геополітичних потрясінь, збоїв у логістиці та подорожчання енергоносіїв.

Після піку 2022 р. ціни поступово знижуються, однак у 2024-2025 рр. стабілізуються на рівні близько 196,8 дол. США, що суттєво перевищує докризові показники. Це свідчить про формування нової цінової рівноваги з вищим базовим рівнем вартості, зумовленої збереженням високих виробничих витрат і геополітичних ризиків, що продовжує робити ринок менш передбачуваним порівняно з попередніми роками.

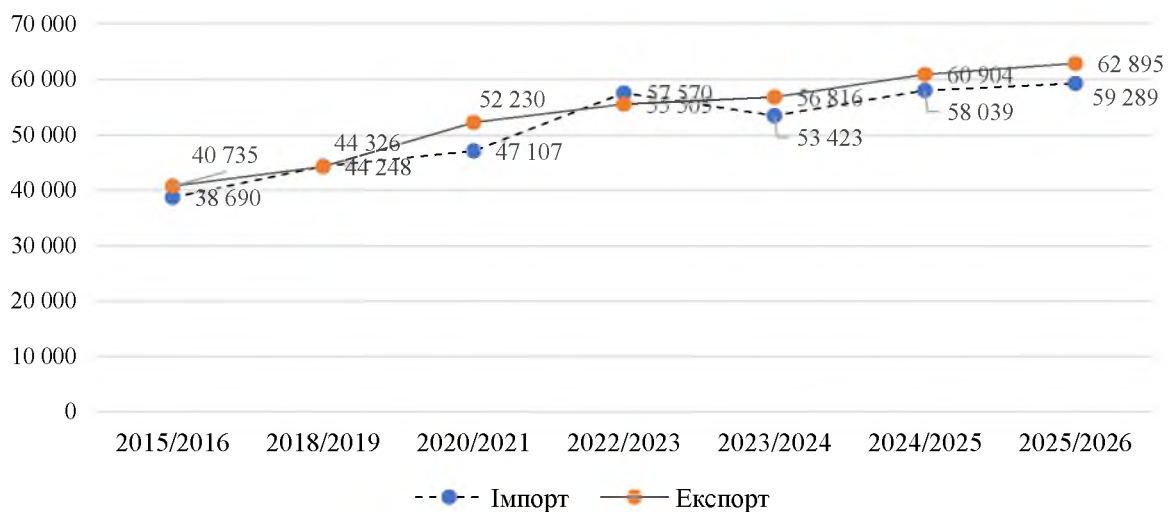

Рис. 2.16. Динаміка світового експорту та імпорту рису у 2015/2016–2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки світового експорту та імпорту рису за період 2015/2016–2025/2026 МР демонструє стійке зростання обсягів міжнародної торгівлі та поступове підвищення глобальної імпортової залежності. Експорт зріс із 40,7 млн т у 2015/2016 МР до прогнозованих 62,9 млн т у 2025/2026 МР, а імпорт – з 38,7 млн т до 59,3 млн т відповідно. Середня волатильність, особливо у 2022/2023

МР, коли імпорт (53,4 млн т) відставав від експорту (57,6 млн т), відображає вплив геополітичних та економічних шоків на логістичні ланцюги.

У прогностному періоді 2024/2025-2025/2026 МР обидва показники стабілізуються та продовжують зростати, що свідчить про відновлення та нарощування обсягів торгівлі. Переважання експорту над імпортом у 2025/2026 МР підтверджує достатність глобальної пропозиції, проте вузька географічна концентрація виробництва зберігає високий рівень ризиків для світового ринку та чутливість до протекціоністських заходів провідних країн-експортерів.

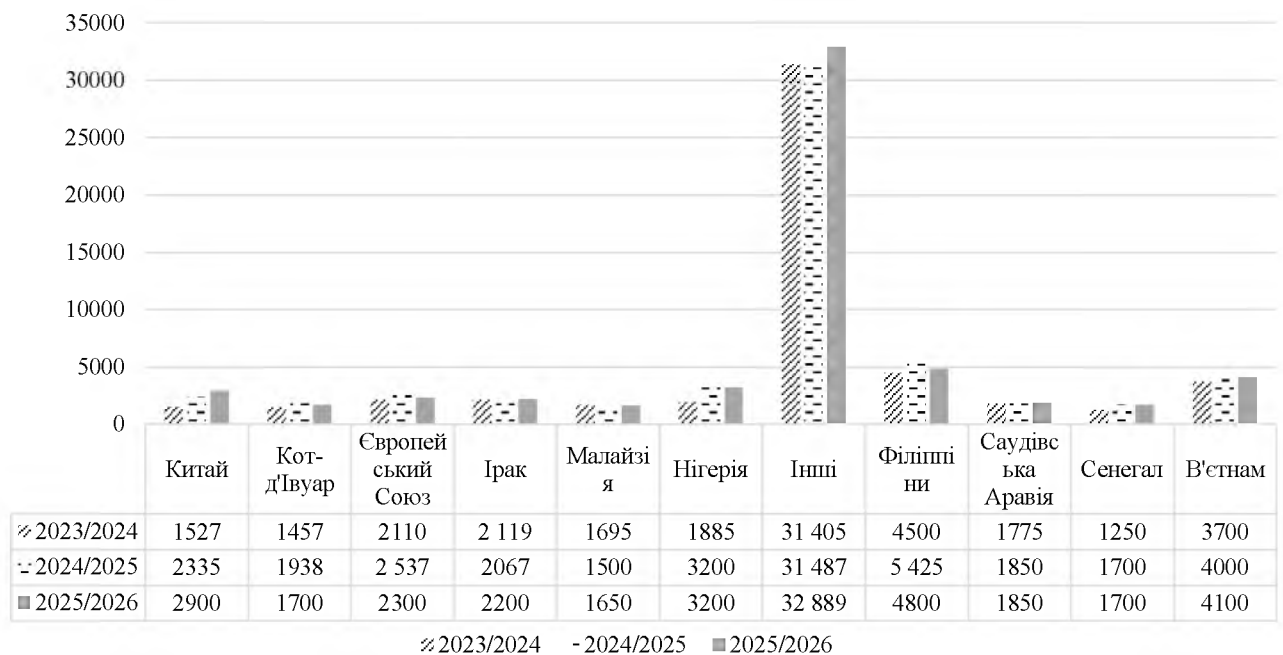

Рис. 2.17. Динаміка імпорту рису провідними країнами світу у 2023/2024-2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки імпорту рису у 2023/2024-2025/2026 МР свідчить про зростання глобальної імпортової залежності та широку географічну диверсифікацію попиту. Провідну роль відіграє категорія «Інші» країни, частка яких становить 31,4 млн т у 2023/2024 МР та зростає до 32,9 млн т у 2025/2026 МР, що підкреслює фрагментованість структури світового імпорту. Серед великих імпортерів стабільно виділяються Філіппіни з обсягами 4,5-4,8 млн т та В'єтнам із 3,7-4,1 млн т, тоді як Китай демонструє найдинамічніше зростання імпорту – від 1,5 млн т до 2,9 млн т.

Розширення імпорту спостерігається і в африканських країнах. Зокрема, Нігерія нарощує закупівлі з 1,9 млн т до 3,2 млн т, Кот-д'Івуар – з 1,5 млн т до 1,7 млн т, а Сенегал – з 1,25 млн т до 1,7 млн т. На цьому фоні імпорт ЄС та Іраку залишається порівняно стабільним. Загалом, саме Китай та країни Африки визначають ключові напрями зростання світового попиту на рис, формуючи довгострокові тенденції у міжнародній торгівлі та впливаючи на глобальну цінову кон'юнктуру.

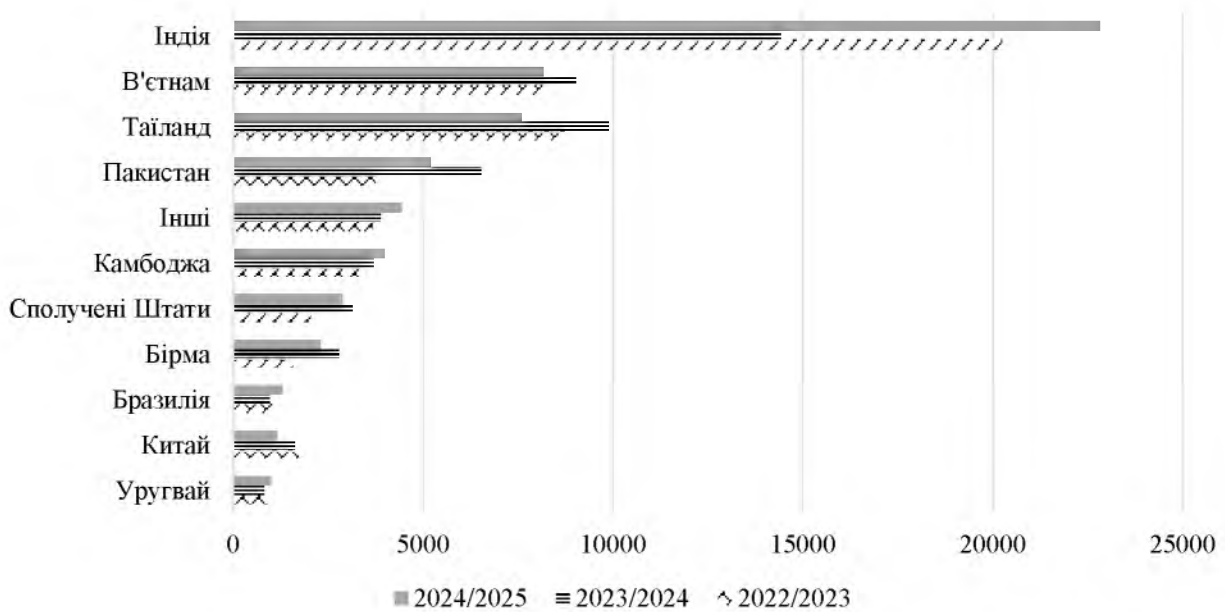

Рис. 2.18. Динаміка експорту рису провідними країнами світу у 2023/2024-2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки експорту рису провідними країнами світу свідчить про виражену асиметрію світової пропозиції та домінування окремих постачальників. Індія стабільно утримує позицію беззаперечного лідера з експортом на рівні 20-24 млн т, що суттєво перевищує обсяги інших експортерів і робить глобальний ринок високозалежним від її внутрішньої продовольчої та торговельної політики. В'єтнам і Таїланд, які забезпечують 7-10 млн т експорту, залишаються критично важливими джерелами постачання, але їхня роль є суттєво меншою порівняно з Індією.

Інші країни-експортери, зокрема Пакистан, Камбоджа та США, демонструють помітні міжрічні коливання, що зумовлені змінами врожайності,

державного регулювання та конкуренції на цільових ринках. Китай та Уругвай з обсягами 1-2 млн т відіграють відносно обмежену роль. Загалом світовий ринок експорту рису характеризується високою концентрацією та залежністю від Індії, що підсилює ризики для країн-імпортерів і формує стратегічну чутливість світової продовольчої системи.

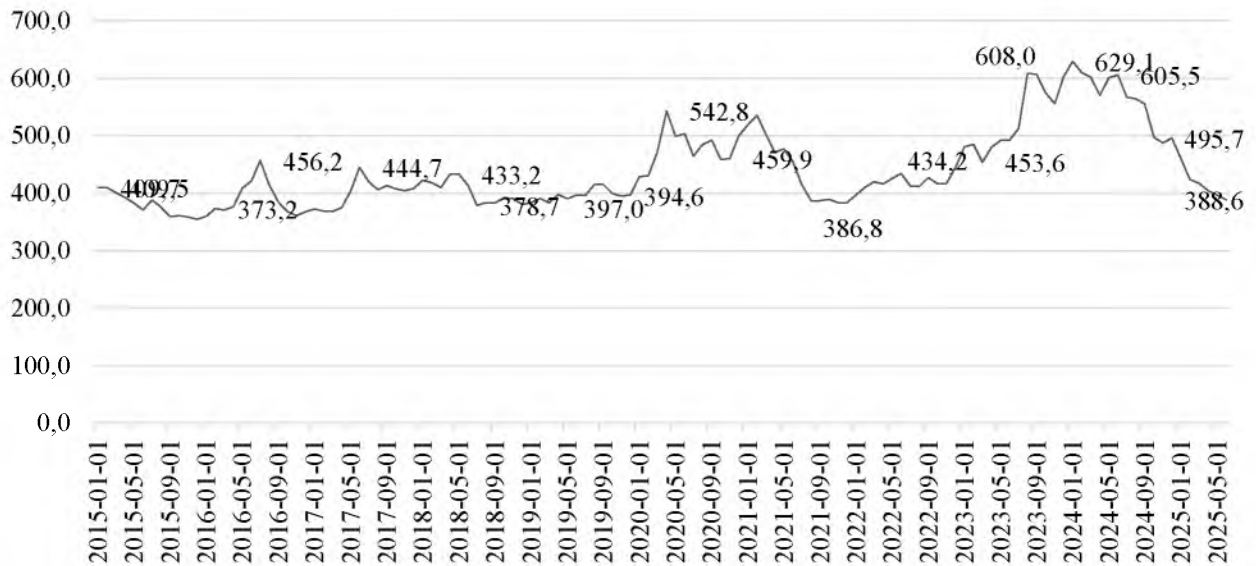

Рис. 2.19. Динаміка глобальної ціни на рис 2015-2025 рр., дол. США за мт
Джерело: побудовано за даними [38]

Аналіз динаміки глобальної ціни на рис за 2015–2025 рр. свідчить про тривалий період відносної стабільності, який змінився різким ціновим зростанням у 2022-2024 рр. У 2015-2020 рр. ринок залишався збалансованим, а ціни переважно коливалися в межах 370-456 дол. США/т, що забезпечувалося стабільними врожайми в Азії та достатніми світовими запасами. Лише короточасний сплеск до 542,8 дол. США/т на початку 2020 р. був спричинений первинними пандемічними логістичними потрясіннями.

У подальші роки відбулася суттєва зміна ринкової кон'юнктури. Наприкінці 2022 р. ціна почала стрімко зростати, досягнувши пікового рівня 629,1 дол. США/т у 2024 р. Це зростання стало наслідком сукупності геополітичних та кліматичних чинників – передусім експортних обмежень Індії та впливу Ель-Ніньо на врожайність. Після піку ринок демонструє поступове зниження вартості, однак прогнозоване значення на 2025 р. – 388,6 дол. США/т – залишається вищим за мінімальні показники попереднього десятиліття. Таким

чином, глобальний ринок рису увійшов у фазу нової цінової рівноваги з підвищеними базовими цінами та підвищеною чутливістю до будь-яких ризиків у сфері міжнародної торгівлі та виробництва.

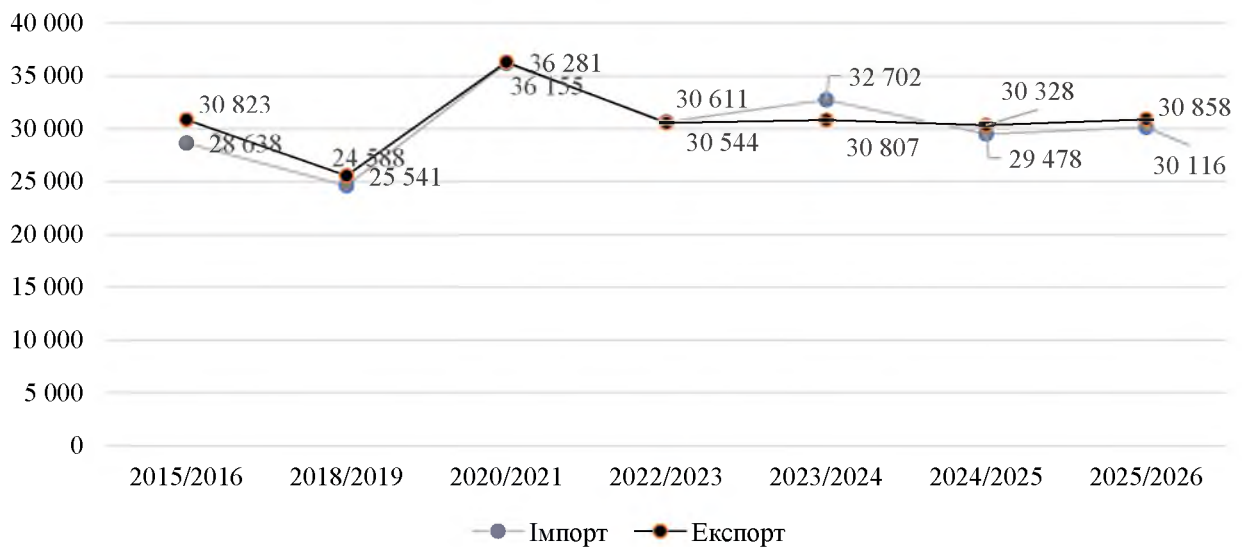

Рис. 2.20. Динаміка світового експорту та імпорту ячменю у 2015/2016–2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки світового експорту та імпорту ячменю за період 2015/2016–2025/2026 МР свідчить про відносну стабільність обсягів міжнародної торгівлі. Протягом більшої частини періоду експорт та імпорт коливаються близько 30–31 млн т, а у 2025/2026 МР прогнозується експорт 30,8 млн т та імпорт 30,1 млн т, що близько до рівня 2015/2016 МР. Різке підвищення у 2020/2021 МР (експорт 36,3 млн т, імпорт 36,2 млн т) було тимчасовим і обумовлене підвищеним попитом у кормовій галузі на тлі пандемії та глобальної продовольчої нестабільності.

Протягом усього періоду обсяги експорту та імпорту залишаються збалансованими, що підкреслює вторинну роль ячменю у порівнянні з іншими зерновими. Ринок є чутливим до короткочасних шоків, таких як погодні аномалії або логістичні проблеми, і залишається тісно пов'язаним із внутрішніми кормовими потребами ключових імпортерів, насамперед Китаю.

Аналіз динаміки імпорту ячменю провідними країнами світу за період 2022/2023–2024/2025 МР свідчить про високу концентрацію попиту та значну

волатильність на ключових ринках. Китай є беззаперечним лідером із імпортом 15,9 млн т у 2023/2024 МР, проте його закупівлі знизилися до 10,3 млн т у 2024/2025 МР, або на 35,4 %. Значні обсяги також припадають на категорію «Інші» країни (6,99 млн т у 2022/2023 МР), що свідчить про широку диверсифікацію менших імпортерів.

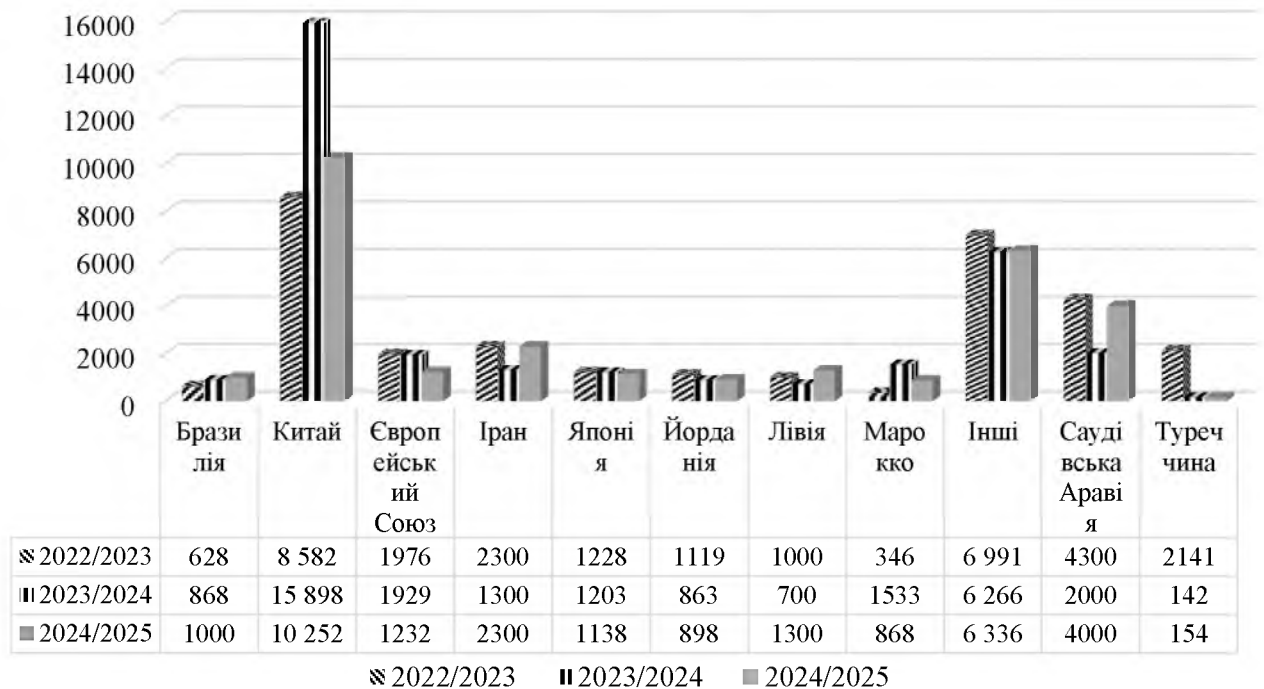

Рис. 2.21. Динаміка імпорту ячменю провідними країнами світу у 2023/2024-2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Стабільними залишаються країни Близького Сходу: Іран та Саудівська Аравія. ЄС та Японія демонструють помірні та стабільні обсяги імпорту. Найбільш нестабільною є Туреччина, де закупівлі впали з 2,1 млн т до 0,15 млн т. Загалом, світовий ринок імпорту ячменю характеризується домінуванням Китаю та високою чутливістю до змін у попиті ключових азійських покупців, що створює значні ризики для експортерів і глобальної цінової кон'юнктури.

Аналіз динаміки експорту ячменю провідними країнами світу за період 2022/2023–2024/2025 МР демонструє високу концентрацію пропозиції та значну волатильність обсягів у ключових експортерів. Лідерами світового ринку є Австралія та ЄС із обсягами експорту в діапазоні 6-8 млн т, а росія утримує

позицію важливого гравця з понад 4,5 млн т. Досить важливими експортерами є Канада та Аргентина (2,5-3,5 млн т), а Україна стабільно присутня серед топ-7 із обсягами експорту близько 2,5 млн т.

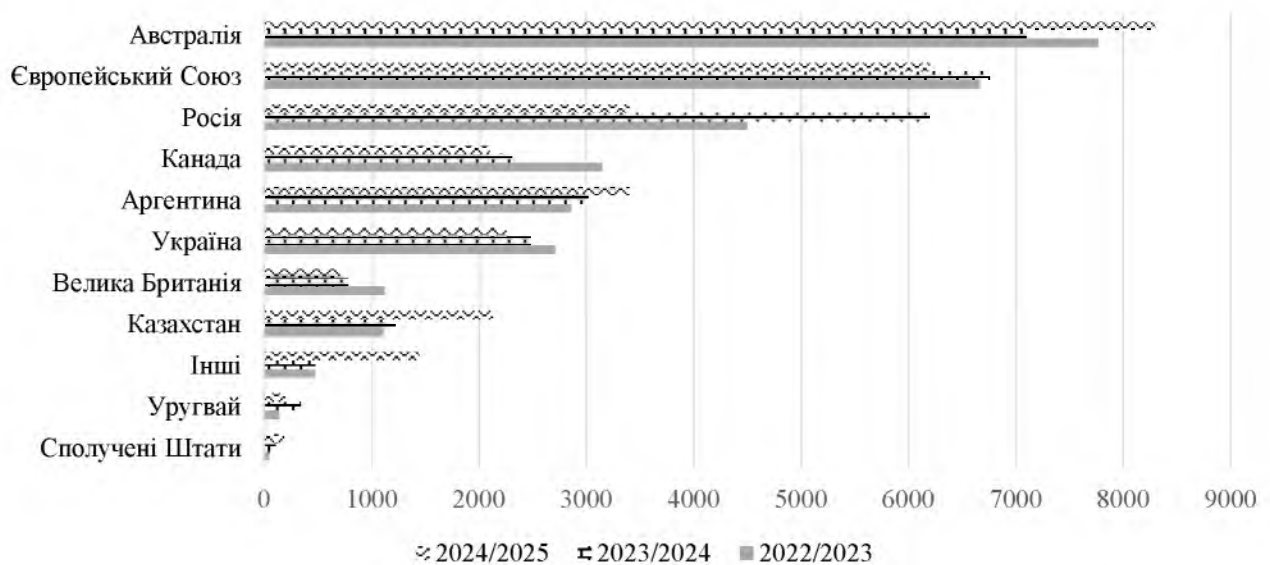

Рис. 2.22. Динаміка експорту ячменю провідними країнами світу у 2023/2024-2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Волатильність експорту в провідних країнах, особливо Австралії та росії, обумовлює значні коливання світових цін та впливає на напрямки торговельних потоків. Менші експортери, такі як Казахстан, Уругвай та США, відіграють другорядну, але важливу роль у регіональній торгівлі.

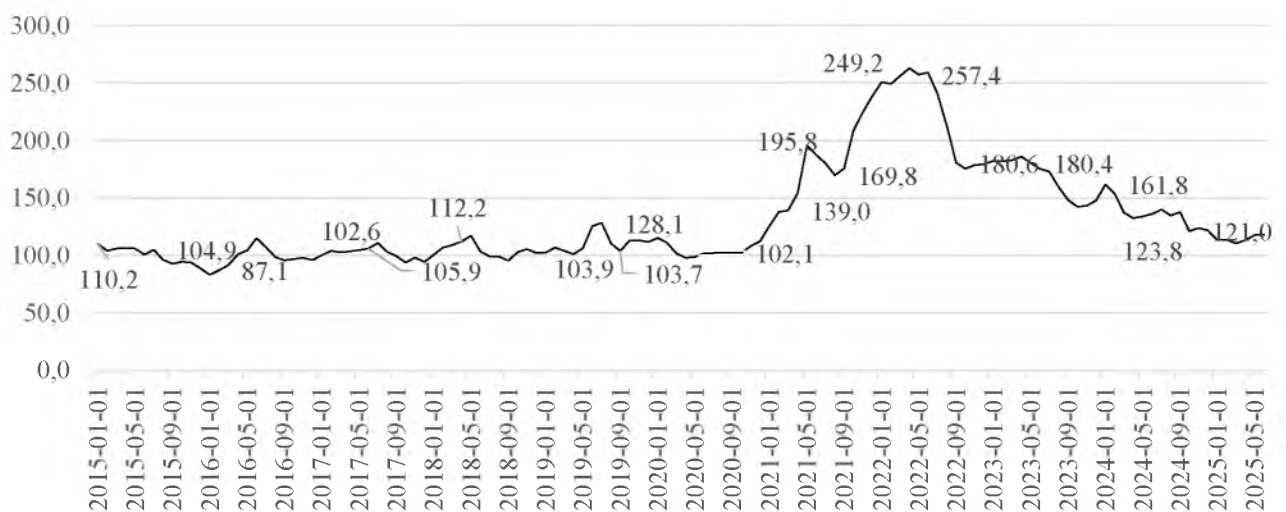

Рис. 2.23. Динаміка глобальної ціни на ячмінь 2015-2025 рр., дол. США за мт

Джерело: побудовано за даними [31]

Аналіз динаміки глобальної ціни на ячмінь за період 2015–2025 рр. демонструє перехід від тривалого періоду стабільності до значної волатильності. У 2015-2020 рр. ціни коливалися в межах 87,1-139,0 дол. США/т, відображаючи достатність пропозиції та збалансованість ринку, що забезпечувало сприятливі умови для споживачів у кормовій та пивоварній галузях.

Наприкінці 2021 р. ціна різко зросла, досягнувши пікового значення 257,4 дол. США/т у травні 2022 р. через геополітичні шоки, зростання собівартості та синхронний підйом цін на інші зернові культури. Після піку ціни стабілізувалися на рівні близько 121,0 дол. США/т до середини 2025 р., що вказує на нову, більш волатильну цінову реальність та збереження підвищених ризиків для світового ринку ячменю.

Висновки до розділу 2

1. Проведений аналіз загальних тенденцій, динаміки розвитку, географічної структури та цінової кон'юнктури світового ринку зернових культур дозволяє зробити висновок, що даний ринок упродовж 2015/2016–2025/2026 МР розвивається за висхідною траєкторією, водночас перебуваючи під впливом зростаючих структурних і кон'юнктурних ризиків. Світове виробництво зернових культур демонструє стійке зростання, що підтверджується збільшенням сукупного валового збору на 17,0 % за досліджуваний період. Ключовий внесок у розширення пропозиції забезпечують кукурудза, пшениця та рис, які формують основу глобального продовольчого та кормового балансу.

2. Зростання виробництва відбувається переважно за рахунок підвищення урожайності та технологічної інтенсифікації, тоді як площі посівів за більшістю культур залишаються відносно стабільними або скорочуються. Це свідчить про поступовий перехід світового аграрного сектору до моделі інтенсивного розвитку. Водночас скорочення кінцевих запасів окремих культур, зокрема ячменю, вказує на зниження запасної стійкості ринку та підвищення його чутливості до кліматичних і геополітичних шоків.

3. Географічна структура світового ринку зернових характеризується

високою концентрацією виробництва та експорту в обмеженій групі країн-лідерів. США, Китай, Індія, Європейський Союз, Бразилія, Аргентина та Україна визначають основні напрями формування глобальної пропозиції та торговельних потоків. Водночас споживання зернових стрімко зростає в країнах Азії та Африки, що зумовлює перерозподіл світових потоків торгівлі та посилення ролі міжнародного обміну у забезпеченні продовольчої безпеки.

4. Цінова кон'юнктура світового ринку зернових зазнала суттєвих змін: період відносної стабільності 2015–2019 рр. змінився фазою різкої волатильності та підвищених цінових ризиків у 2020–2022 рр. Незважаючи на часткову корекцію цін у подальші роки, ринок не повернувся до докризового рівня, що свідчить про формування нової цінової рівноваги з вищими базовими показниками. Це зумовлено поєднанням кліматичних факторів, зростанням витрат виробництва, логістичними обмеженнями та геополітичною нестабільністю.

Загалом світовий ринок зернових культур характеризується поєднанням довгострокових позитивних тенденцій зростання та короткострокових ризиків нестабільності. Отримані результати підтверджують необхідність подальшого поглибленого аналізу ролі окремих країн, зокрема України, у формуванні глобальної пропозиції зернових, а також оцінки перспектив їх конкурентоспроможності в умовах зростаючої волатильності світового агропродовольчого ринку.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

3.1. Глобальні тренди та прогноз розвитку світового ринку зернових культур

Очікується, що у найближче десятиріччя глобальне споживання зернових культур зростатиме помірними темпами. Така динаміка зумовлена уповільненням приросту використання зернових як кормів та сировини для виробництва біопалива. Водночас споживання зернових у харчових цілях прогнозовано збільшуватиметься у середньому на 1,1% щорічно, досягнувши 1,28 млрд т до 2034 року. Основним драйвером цього зростання стане приріст населення у країнах Азії та Африки, де зернові залишаються базовим продуктом харчування. Зростання кормового використання зернових буде підтримуватися розвитком тваринницького сектору, насамперед у країнах Азії та Південної та Північної Америки.

Світове виробництво зернових культур, за прогнозами, також зростатиме – в середньому на 1,1% на рік, сягнувши 3,2 млрд т до 2034 року. Головним чинником розширення виробництва стане підвищення врожайності, тоді як площі під зерновими змінюватимуться незначно. Очікується, що середньорічний приріст врожайності становитиме 0,9%, що стане результатом подальшого вдосконалення агротехнологій, застосування високопродуктивних сортів насіння, підвищення ефективності використання ресурсів та поширення сучасних методів управління виробництвом.

Розвиток світової торгівлі зерновими культурами відбуватиметься пропорційно зростанню обсягів виробництва. Частка продукції, що реалізовуватиметься на глобальному ринку, залишатиметься стабільною – дещо вищою за базові 17%. Передбачається, що більшість країн Африки та Азії, за винятком окремих ключових експортерів рису, зберігатимуть або набуватимуть статусу нетто-імпортерів зернових культур. Це зумовлено не лише обмеженістю їхніх природно-ресурсних можливостей, але й швидкими темпами приросту

населення та доходів домогосподарств, що стимулює попит, який перевищує внутрішні виробничі можливості. Натомість країни Америки та частина Європи нарощуватимуть свою присутність на світовому ринку як провідні експортери.

У найближче десятиліття країни Азії залишатимуться лідерами у зростанні попиту на зернові культури завдяки стрімкому приросту населення та зростанню рівня доходів. Сукупно з країнами Африки вони формуватимуть основну частину глобального приросту споживання. У 2034 році прогнозується така структура використання зернових культур: 40% – безпосередньо для харчових потреб населення, 33% – для виробництва кормів, а 27% припадатиме на виробництво біопалива та інші види переробки. Водночас структура використання значно варіює залежно від конкретного виду зернової культури: пшениця та рис мають переважно харчове призначення, тоді як кукурудза та інші фуражні зернові орієнтовані на кормове використання (рис. 3.1).

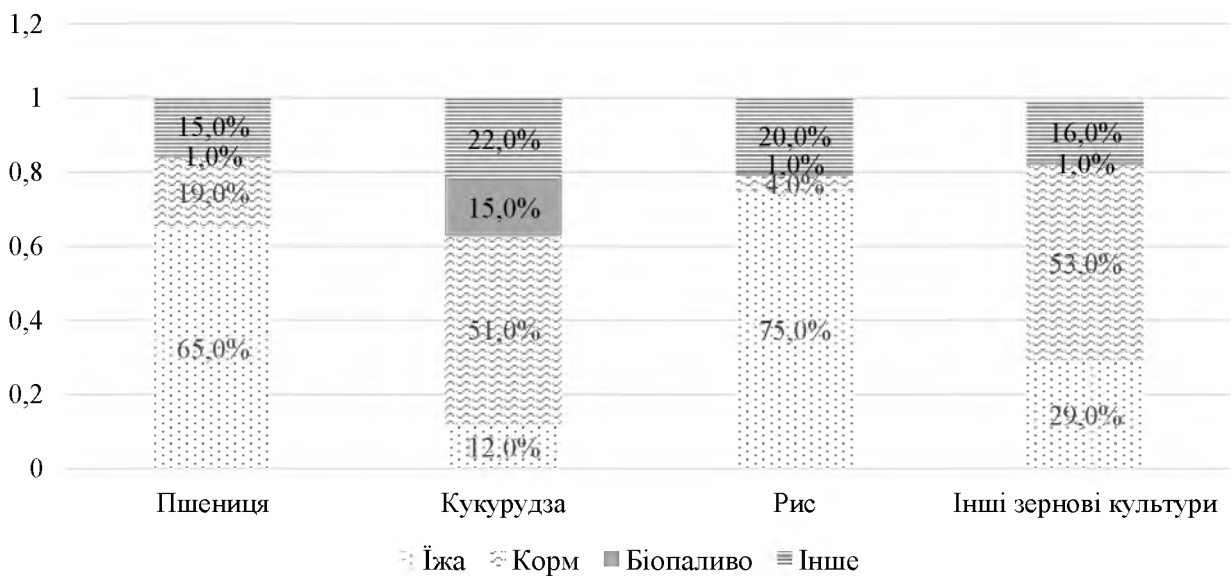

Рис. 3.1. Прогноз світового споживання зернових культур у 2034 р.

Джерело: побудовано за даними ФАО [46]

Аналіз прогнозованої структури світового споживання зернових культур у 2034 році засвідчує чітку диференціацію у напрямках їх використання залежно від виду культури. Зокрема, рис і пшениця зберігають статус ключових продовольчих культур: на харчові потреби припадатиме відповідно 75,0% та 65,0% їхнього загального світового споживання. Це підкреслює їхню роль як основи раціону значної частини населення Азії, Африки та Європи.

Водночас кукурудза та інші фуражні зернові культури формуватимуть переважно кормову базу для тваринницького сектору. Частка кормового використання становитиме 51,0% для кукурудзи та 53,0% для групи «інші зернові». Кукурудза також вирізняється найвищою часткою використання у виробництві біопалива – близько 15,0%, що істотно перевищує аналогічний показник інших культур. Пшениця після продовольчого сегмента має другий за значенням напрям використання – кормове (19,0%), тоді як інші зернові характеризуються переважанням кормового та частковим використанням на продовольчі цілі (29,0%).

Рис. 3.2. Концентрація світового попиту на зернові культури у 2034 році
Джерело: побудовано за даними ФАО [46]

Очікується, що упродовж наступного десятиліття структура світового споживання зернових культур характеризуватиметься відносно нижчим рівнем концентрації порівняно з виробництвом. До 2034 року від 49% до 65% глобального споживання припадатиме на п'ять країн-лідерів за кожним видом зернових (рис. 3.1), тоді як виробництво демонструє більш виражену регіональну концентрацію. Загалом прогнозується зростання світового використання зернових культур з 2,8 млрд т у базовому періоді до 3,2 млрд т у 2034 році. Основними драйверами цього підвищення є збільшення використання зерна для продовольчих цілей (+146 млн т) та для кормових потреб (+134 млн т). Азійський

регіон забезпечить близько 54% загального приросту попиту, що зумовлено як демографічними чинниками, так і зростанням рівня доходів населення.

Світове споживання пшениці, за прогнозами, у 2034 році зросте на 11% порівняно з базовим періодом. Вирішальний внесок у збільшення попиту матимуть Індія та Китай, на які припадатиме близько 30% загального приросту. Прогнозується, що використання пшениці для продовольчих цілей збільшиться на 57 млн т, однак її частка у структурі споживання залишатиметься стабільною – близько 65%. Така динаміка частково пояснюється уповільненням темпів приросту населення, що зменшує потенціал розширення попиту у довгостроковій перспективі.

У глобальному вимірі основним осередком зростання залишатиметься Азія, де пшениця є важливою складовою щоденного раціону. В Африці використання пшениці для харчування продовжує поширюватися за межі традиційних ринків Північної Африки, охоплюючи країни Субсахарської Африки. Окремим чинником є розширення попиту на продукцію переробки, що потребує високоякісної пшениці, насамперед виробленої у Північній Америці, Австралії, а також частково в ЄС і Росії. Значущими споживачами залишатимуться країни Північної Африки та Західної і Центральної Азії – Єгипет, Туреччина, Іран – із традиційно високим рівнем споживання на душу населення.

Окремий тренд стосується використання пшениці для виробництва біоетанолу: прогнозується, що до 2034 року цей показник скоротиться на 6% порівняно з базовим періодом, що відображає перехід країн до альтернативних видів сировини та підвищення ефективності виробничих процесів.

Рис є важливою продовольчою культурою та основним елементом раціону населення Азії, Латинської Америки, Карибського басейну, а також дедалі ширше використовується в країнах Африки. Прогнозується, що світове споживання рису зростатиме в середньому на 1% щороку, що дещо нижче темпів попереднього десятиліття (1,1%). На країни Азії припадатиме близько 69% приросту, головним чином через демографічні зміни, тоді як середнє споживання на душу населення збільшиться лише на 0,8 кг порівняно з базовим періодом.

Найбільший вплив на це матимуть Азія та Субсахарська Африка.

Таблиця 3.1

Прогноз споживання рису на душу населення, 2034 р.

Реґіон	Споживання, кг/особу/рік 2022–2024 рр.	Темп зростання (% на рік) 2034 р.
Африка	24,8	27,7
Північна Америка	10,4	10,8
Європа	6,4	6,8
Океанія	19,1	19,7
Латинська Америка та Кариби	25,2	24,9
Азія	71,9	73,3
Світ	50,2	51,0

Джерело: побудовано за даними ФАО [46]

Світове споживання кукурудзи, за прогнозами, зростатиме на 1,3% на рік, що повільніше, ніж у попередньому десятилітті (1,7%). Основним чинником є підвищення доходів і, відповідно, зростання попиту на корми, частка яких залишиться на рівні близько 50% загального споживання. На країни Азії припадатиме понад половина приросту використання кукурудзи як корму, що обумовлено швидким розвитком тваринницької та птахівничої галузей. Очікується, що світовий попит на кукурудзяні корми зросте до 709 млн т, хоча темпи приросту сповільняться. У Китаї цей показник зростатиме в середньому на 1% на рік через уповільнення розвитку тваринництва, підвищення ефективності годівлі та диверсифікацію кормових раціонів.

Продовольче використання білої кукурудзи зростатиме переважно в країнах Субсахарської Африки, де інтенсивний приріст населення формує стабільний попит на основні харчові продукти. У цих країнах кукурудза забезпечує близько чверті загального споживання калорій, а її продовольче використання зростатиме приблизно на 2,8% щороку. Світове ж використання кукурудзи для виробництва біопалива збільшуватиметься значно повільніше, що пояснюється обмеженнями національних політик основних виробників. Найпомітнішими драйверами зростання в секторі біопалива залишатимуться Бразилія та Індія.

Прогнозується, що споживання інших фуражних зернових культур зросте

майже на 33 млн тонн, або на 1% на рік. Зростання зумовлюватиметься переважно Африкою та Азією, тоді як у країнах з високим рівнем доходу споживання залишатиметься стабільним. Частка продовольчого використання цих культур збільшиться з 27% до 29% до 2034 року. Зокрема, у Субсахарській Африці просо продовжує відігравати роль ключового продукту завдяки своїй стійкості до посушливих та екстремальних кліматичних умов.

На відміну від швидкопсувних товарів, зернові характеризуються нижчим рівнем втрат і відходів. Основні післязбиральні втрати виникають на етапах транспортування і переробки, тоді як додаткові відходи припадають на дистрибуцію та домогосподарства. Прогнозується, що сумарні втрати й відходи в зерновому секторі залишаться на рівні близько 19% від світового виробництва, що відповідає базовому періоду. Це підкреслює важливість комплексного підходу до їх скорочення – від технологічної модернізації та розвитку інфраструктури до удосконалення державної політики та інформування споживачів.

У попередньому десятилітті світова площа збирання зернових зростала на 0,33% щороку, однак у наступні десять років темпи знизяться до 0,14%, забезпечивши приріст лише 16,2 млн га до 2034 року. Основний внесок зроблять країни Латинської Америки, Карибського басейну та Азії (61%), де зберігається потенціал введення нових земель. Порівняно з базовим періодом площі під пшеницею, кукурудзою та рисом збільшаться на 2%, 5% та 1% відповідно. Подальше розширення угідь обмежуватиметься урбанізацією та екологічними політиками, тому основним джерелом приросту виробництва стане підвищення врожайності.

Світова врожайність зернових зростатиме приблизно на 0,9% на рік, досягнувши 4,2 т/га у 2034 році. Приріст продуктивності вимагатиме ширшого впровадження сучасних технологій, удосконалених агротехнічних практик та ресурсоефективних рішень. Світове виробництво зернових, як очікується, зростатиме на 1,1% щорічно та досягне 3,2 млрд т у 2034 році. Країни з низьким та нижче середнього рівнем доходу збільшуватимуть виробництво у 2,4 рази швидше, ніж високорозвинені економіки. Найвищі темпи очікуються в Африці

(2,3%) та Латинській Америці (1,8%). У Північній Америці й Європі зростання буде помірним – відповідно 0,6% та 0,8% на рік, з огляду на обмежені можливості розширення площ.

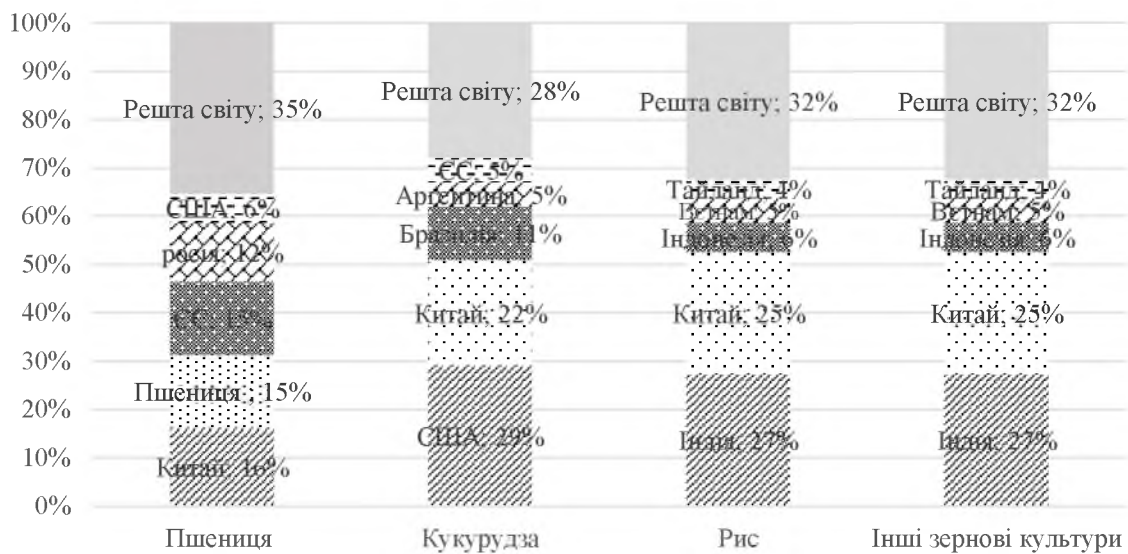

Рис. 3.3. Концентрація світового виробництва зернових у 2034 році

Джерело: побудовано за даними ФАО [46]

Виробництво пшениці збільшиться до 874 млн т, найбільший внесок зроблять Індія, росія, Пакистан, Аргентина, Канада та США. Сукупно Китай, Індія та ЄС вироблятимуть 46% світового обсягу пшениці. Виробництво кукурудзи зросте до 1,4 млрд т (+188 млн т), головними драйверами будуть США, Бразилія та Китай; високі темпи очікуються також у країнах Субсахарської Африки. Світове виробництво рису збільшиться до 598 млн т, причому Індія, яка стане найбільшим виробником, забезпечить понад 40% приросту.

Виробництво інших фуражних культур зросте до 330 млн т (+33 млн т). Приблизно 45% приросту припадатиме на країни Африки, з огляду на швидке зростання населення та стійкий попит на традиційні культури. Помірне збільшення прогнозується в ЄС та США.

Міжнародна торгівля зерновими культурами, на яку в базовому періоді припадало близько 17% світового виробництва, за прогнозами, зростатиме помірними темпами. Традиційні торговельні потоки – з Америки та Європи до Азії й Африки – збережуться, оскільки зростання населення та розвиток тваринництва в цих регіонах підсилюють попит на продовольство та корми.

Очікується збільшення світового експорту зернових на 14% до 2034 року. Хоча обсяги поставок з Океанії невеликі, частка експорту регіону може зрости до двох третин виробництва, тоді як імпорт африканських країн перевищить третину їхнього внутрішнього споживання.

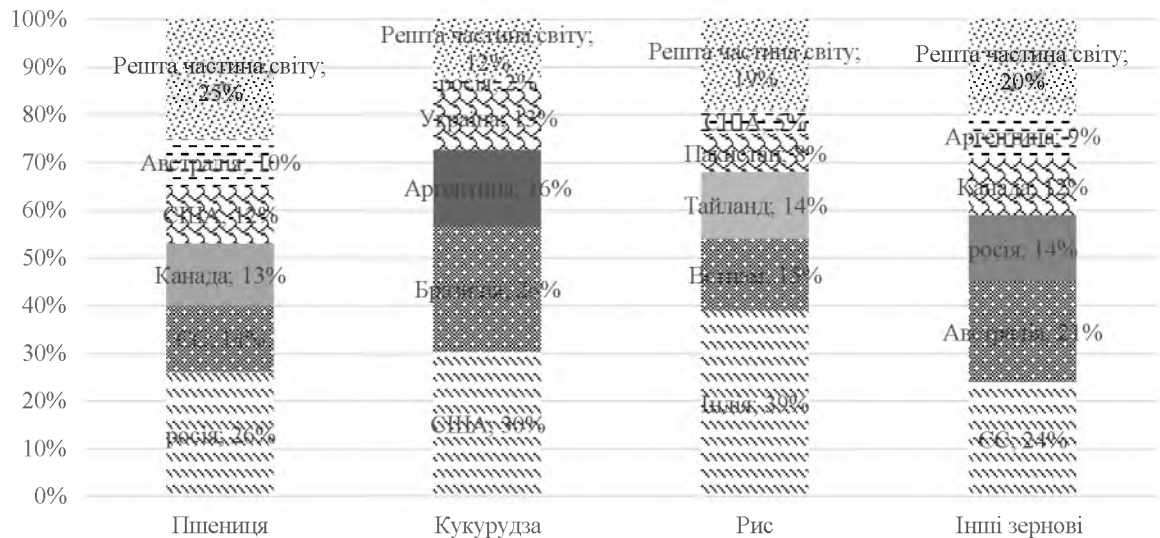

Рис. 3.4. Концентрація світової торгівлі експортом основних зернових культур у 2034 році

Джерело: побудовано за даними ФАО [46]

Світовий експорт пшениці, за прогнозами, зросте до 226 млн т у 2034 році. Росія збереже позицію провідного експортера з часткою близько чверті світового ринку. ЄС нарощуватиме експорт до 31,6 млн т, а Канада і США зберігатимуть конкурентні позиції (13% та 12% відповідно). Традиційні експортери й надалі домінуватимуть у сегменті високоякісної пшениці, тоді як Росія залишиться ключовим постачальником більш дешевої м'якої пшениці до Північної та Субсахарської Африки, а також Західної Азії.

Обсяг торгівлі кукурудзою зросте до 210 млн т, причому 91% приросту забезпечать США, Бразилія, Аргентина та Україна. США залишаться провідним експортером, однак темпи зростання їхніх поставок будуть нижчими за світовий рівень. Бразилія нарощуватиме експорт найшвидше, зокрема завдяки зростанню врожайності та послабленню торговельних бар'єрів. Імпорт Китаю скоротиться на 20% у зв'язку з диверсифікацією кормової бази та збільшенням власного виробництва. Для Субсахарської Африки кукурудза залишиться базовим продовольчим продуктом, а Південна Африка зміцнюватиме позиції ключового

регіонального експортера.

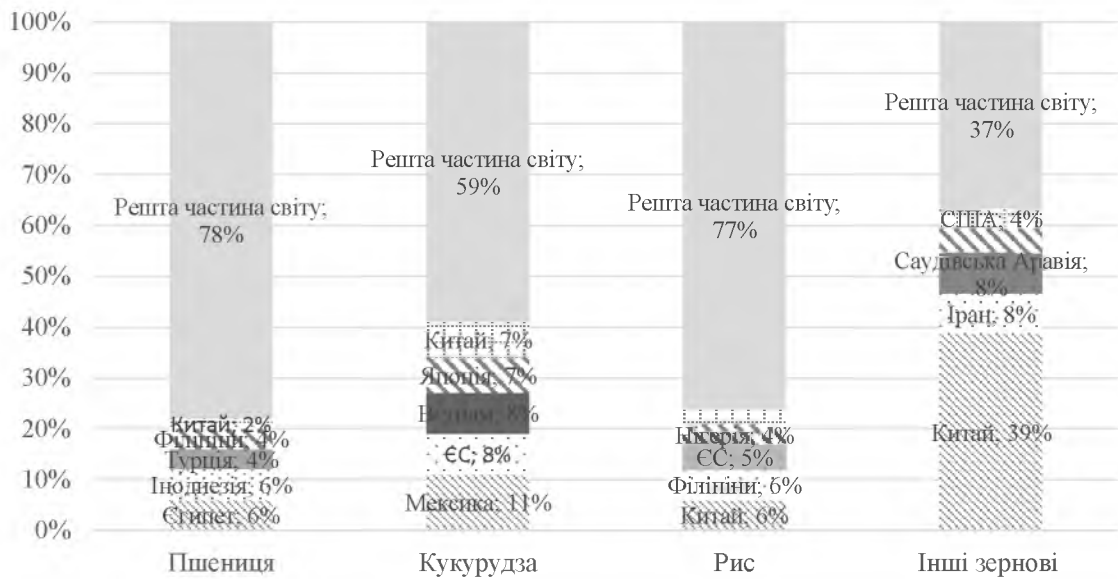

Рис. 3.5. Концентрація світової торгівлі імпортом основних зернових культур у 2034 році

Джерело: побудовано за даними ФАО [46]

Світова торгівля рисом зростатиме повільнішими темпами – до 65 млн т у 2034 році. Після скасування експортних обмежень Індія знову зміцнить позиції провідного експортера. Частка п'яти основних експортерів (Індія, В'єтнам, Таїланд, Пакистан, США) зростає до 81%. Імпорт Китаю зростатиме незначними темпами, тоді як африканські країни демонструватимуть найшвидше нарощування закупівель — на 53% порівняно з базовим періодом.

Відповідно до актуальних прогнозів, номінальні ціни на основні зернові культури поступово стабілізуються та повернуться до своїх середньострокових трендів. Зокрема, очікується, що ціни на пшеницю утримуватимуться на рівні близько 296 дол. США/т до 2034 року. Аналогічна динаміка характерна для кукурудзи та інших фуражних культур: їхні середньострокові ціни (за індикатором кормового ячменю FOB Руан) прогножуються на рівні 225 дол. США/т та 252 дол. США/т відповідно.

Референтна експортна ціна на оброблений рис (індекс ФАО, нормалізований до індійського рису 5%) також демонструватиме тенденцію до зниження та стабілізації. Очікується, що полегшення експортних обмежень сприятиме більш рівномірному формуванню пропозиції на світовому ринку.

Попри зростання попиту з боку країн Далекого Сходу, Африки та Близького Сходу, збільшення виробничих можливостей провідних експортерів стримуватиме зростання цін. У підсумку номінальна ціна на рис досягне близько 490 дол. США/т у 2034 році.

У середньостроковій перспективі очікується зниження реальних (з поправкою на інфляцію) цін на пшеницю, кукурудзу, інші фуражні культури та рис. Така тенденція зумовлена підвищенням продуктивності та зростанням глобальної пропозиції зернових культур, що пом'якшує вплив попиту на формування цінової динаміки.

3.2. Україна на світовому ринку зернових культур: сучасні тенденції та перспективи розвитку

Україна традиційно посідає провідне місце на світовому ринку зернових культур, забезпечуючи значну частку глобального експорту пшениці, кукурудзи та ячменю. Завдяки сприятливим ґрунтово-кліматичним умовам, розвиненому аграрному сектору та зростанню продуктивності, країна сформувала стабільний імідж одного з ключових постачальників зерна на світові ринки. У період до 2022 року Україна стабільно входила до трійки найбільших експортерів кукурудзи і була одним із лідерів світової торгівлі пшеницею та ячменем.

Аналіз світового ринку зернових підтверджує, що Україна функціонує в умовах високої концентрації експорту, де обмежена кількість країн-лідерів (США, ЄС, Росія, Бразилія, Аргентина, а також країни Азії для рису) контролює переважну частку міжнародної торгівлі. Це створює як можливості для українського експорту, так і значні геополітичні ризики. Висока залежність світового ринку від постачань із Чорноморського регіону робить український аграрний сектор стратегічно важливим, але водночас вразливим до логістичних та військових ризиків, що напряду впливає на ціноутворення та доступність продовольства на глобальному рівні.

Для комплексного розуміння тенденцій розвитку вітчизняного ринку

пшениці важливо проаналізувати зміни у ключових показниках – площах збирання, обсягах виробництва та врожайності. Узагальнені дані відображені на рис. 3.6, що дозволяє простежити динаміку та оцінити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на формування пропозиції пшениці в Україні.

Рис. 3.6. Динаміка площі, виробництва та врожайності пшениці в Україні за маркетингові роки (МР) з 2021/2022 по 2025/2026 рр.

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Дослідження динаміки виробництва пшениці в Україні за маркетингові роки 2021/2022 – 2025/2026 виявило глибоку кризу та нерівномірне відновлення аграрного сектору, спричинені військовим конфліктом. Різке скорочення зібраної площі (з 7409 тис. га до мінімальних 5010 тис. га) є основним чинником падіння обсягів виробництва. Це відображає прямий вплив окупації територій, мінного забруднення та руйнування інфраструктури. Висока волатильність врожайності (від 3,84 т/га до 4,59 т/га) свідчить про ускладнення технологічних процесів, проблеми з доступом до якісних добрив та ЗЗР, а також вплив несприятливих погодних умов у кризовий період.

У результаті комбінованого впливу скорочення площ та коливань врожайності, загальне виробництво пшениці у 2023/2024–2025/2026 МР стабілізується на рівні близько 23000 тис. т, що є значно нижчим за довоєнний рівень 2021/2022 МР (33007 тис. т).

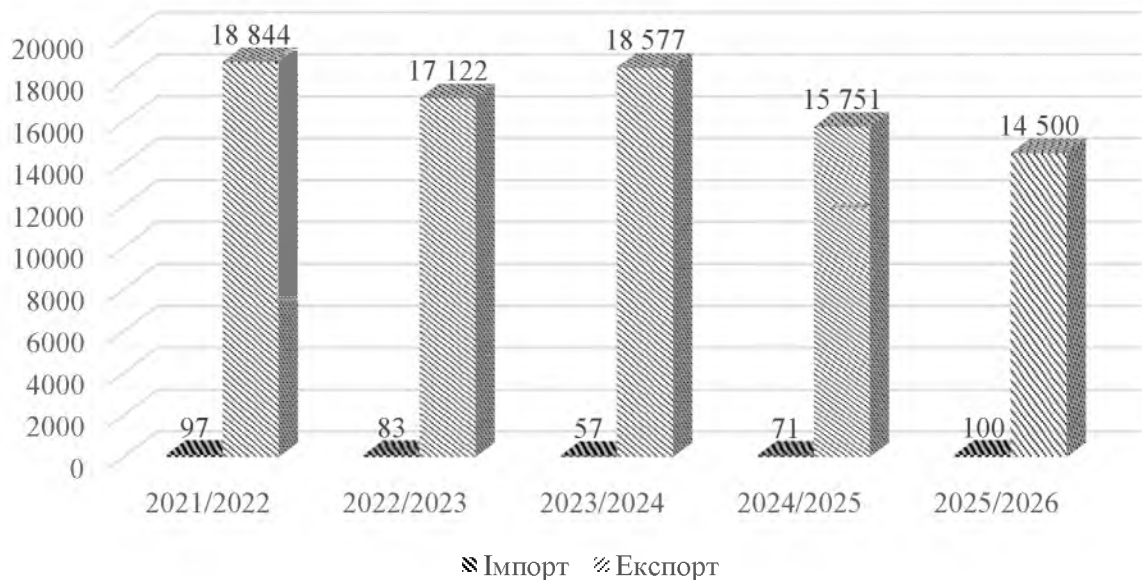

Рис. 3.7. Динаміка експорту та імпорту пшениці в Україні за 2021/2022 по 2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Рисунок 3.7. демонструє чітку тенденцію України до збереження та поступового зниження експортного потенціалу пшениці на тлі мінімального імпорту протягом аналізованого періоду 2021/2022 – 2025/2026 МР. Україна є вираженим нетто-експортером пшениці. Обсяги експорту значно перевищують імпорт у сотні разів, що підтверджує ключову роль країни на світовому ринку зерна та її функцію як глобального постачальника продовольства.

Обсяги експорту демонструють чітку тенденцію до зниження. З максимального показника у 18,8 млн т у 2021/2022 МР, експорт прогнозовано зменшується до 14,5 млн т до 2025/2026 МР. Це падіння безпосередньо корелює зі зниженням обсягів виробництва пшениці, спричиненим військовим конфліктом. Імпорт пшениці залишається на мінімальному рівні (від 57 тис. т до 100 тис. т), що свідчить про повну самодостатність внутрішнього ринку України у забезпеченні продовольчою пшеницею. Незначні обсяги імпорту пов'язані зі специфічними сортами та високоякісним насінням.

Зіставлення динаміки виробництва (площа, врожайність) та зовнішньої торгівлі пшеницею в Україні за маркетингові роки 2021/2022 – 2025/2026 виявило прямий і значний вплив військового конфлікту на аграрну сферу. Обсяги

виробництва пшениці скоротилися з пікових 32-33 млн т до прогнозних 22-23 млн т, головним чином через різке зниження зібраних площ (з 7409 тис. га до 5010 тис. га), спричинене окупацією, мінуванням та порушенням виробничих циклів. Хоча волатильність врожайності також спостерігається, саме неможливість повноцінно засівати та збирати врожай на значних територіях є ключовим фактором дефіциту ресурсної бази.

Таблиця 3.2

**Баланс виробництва й споживання пшениці в Україні з 2021/2022 по
2024/2025 МР., тис. т**

Показники	МР			
	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Початкові запаси	1699	6209	3963	1428
Виробництво	32151	21396	22236	22679
Імпорт	98	44	68	62
Корм для тварин	1171	1410	1351	1311
Споживання	4241	3815	3851	3851
Насіння	1514	940	808	986
Нехарчова переробка	42	60	59	55
Втрати	1856	375	143	160
Експорт	18913	17086	18627	16794
Кінцеві запаси	6209	3963	1428	1048

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Незважаючи на суттєве падіння виробництва, Україна зберігає статус нетто-експортера пшениці, демонструючи високу ефективність у використанні наявних ресурсів. Баланс постачання та використання трансформувався, зокрема виробництво скоротилося, але внутрішнє споживання (продовольча безпека) та кормові потреби залишаються пріоритетними та відносно стабільними. Високий рівень кінцевих запасів на початку конфлікту (6209 тис. т у 2022/2023 МР) дозволив підтримати експорт на рівні, близькому до довоєнного. Проте, через неможливість поповнення запасів, прогнозується їхнє скорочення до мінімального критичного рівня. Це свідчить про перехід до стратегії максимізації вивозу наявних запасів для підтримки економіки, що ставить під загрозу майбутню стійкість експорту без відновлення обсягів виробництва та посівних площ.

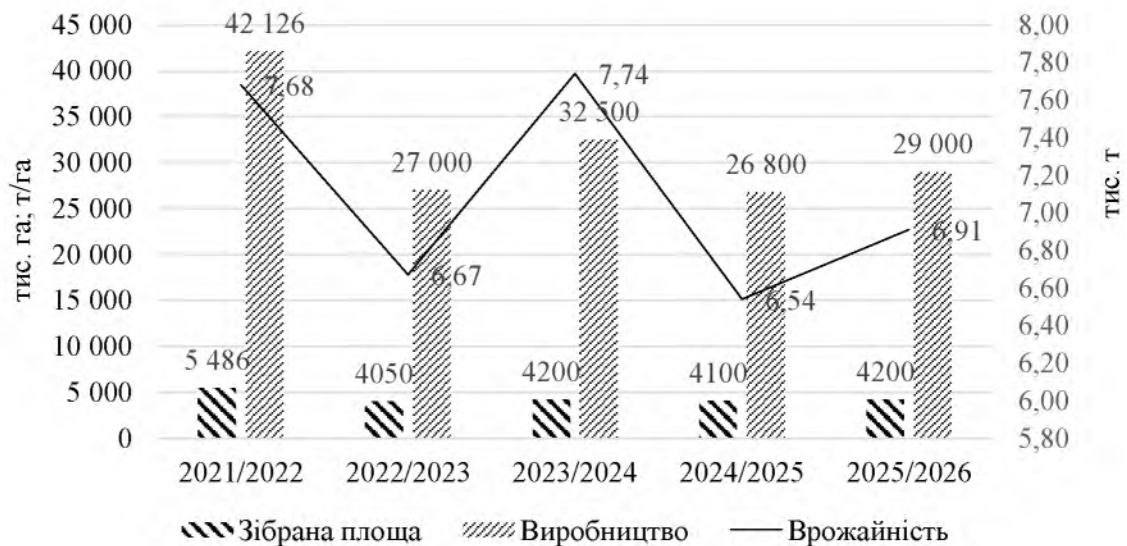

Рис. 3.8. Динаміка зібраної площі, виробництва та врожайності кукурудзи в Україні, 2021/2022- 2025/2026 МР

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Динаміка ключових показників вирощування кукурудзи в Україні – обсягів виробництва, урожайності та зібраних площ – характеризується нерівномірністю та циклічними коливаннями у межах аналізованого періоду. Після рекордного 2021/2022 МР, коли всі ключові показники досягли максимальних значень, галузь зіткнулася з різким та суттєвим спадом. Саме цей контраст підкреслює, наскільки чутливою є галузь до зовнішніх обставин, передусім воєнних та економічних.

2022/2023 МР став критичною точкою для сектору: скорочення площ, зниження врожайності та зменшення валового виробництва чітко відображають вплив повномасштабного вторгнення та ускладнення виробничих процесів по всій країні. Хоча в наступних роках спостерігається часткове відновлення, позитивна динаміка не є стабільною – показники продовжують коливатися.

Імпортні обсяги залишаються мінімальними та фактично не змінюються між роками, що підтверджує традиційно низьку залежність України від зовнішніх поставок кукурудзи. Натомість експорт демонструє значно вищі масштаби, адже Україна стабільно залишається одним із провідних світових експортерів цієї культури.

Найвищі експортні обсяги спостерігаються у 2023/2024 МР, що свідчить про відновлення та активізацію зовнішньої торгівлі після різкого падіння у

2022/2023 МР. Проте у 2024/2025 МР експорт зменшується, ймовірно через вплив військових ризиків, логістичних обмежень та зниження врожаю.

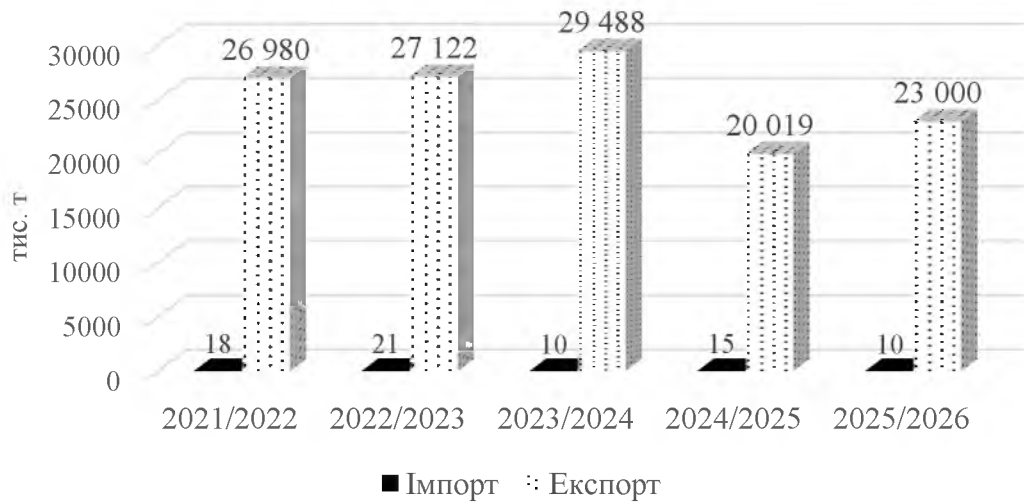

Рис. 3.9. Динаміка експорту та імпорту кукурудзи в Україні за 2021/2022 по 2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Для комплексної оцінки стану ринку кукурудзи в Україні проаналізуємо динаміку основних показників її виробництва, споживання та зовнішньоторговельних операцій упродовж 2021/2022–2024/2025 маркетингових років.

Таблиця 3.3

Баланс виробництва й споживання кукурудзи в Україні з 2021/2022 по 2024/2025 МР., тис. т

Показники	МР			
	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Початкові запаси	1610	12731	6452	3696
Виробництво	42110	29044	32056	26055
Імпорт	18	30	24	27
Корм для тварин	5241	4980	4420	4650
Споживання	195	190	153	160
Насіння	312	185	169	184
Нехарчова переробка	542	260	300	315
Втрати	980	510	271	251
Експорт	23737	29228	29523	22114
Кінцеві запаси	12731	6452	3696	2103

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Протягом 2021/2022–2024/2025 МР ринок кукурудзи в Україні зазнав суттєвих змін. Найвищий рівень виробництва зафіксовано у 2021/2022 МР – 42,1 млн т, після чого обсяги скоротилися до 29,0 млн т у 2022/2023 МР та 26,1 млн т за прогнозом на 2024/2025 МР. Експорт залишається основним каналом використання кукурудзи: від 23,7 млн т у 2021/2022 МР до максимуму 29,5 млн т у 2023/2024 МР, із подальшим зниженням до 22,1 млн т у 2024/2025 МР.

Внутрішнє споживання зберігає стабільність, зокрема кормове використання коливається у межах 4,4–5,2 млн т, а нехарчова переробка – 260–542 тис. т. Кінцеві запаси скоротилися з 12,7 млн т у 2021/2022 МР до 2,1 млн т у 2024/2025 МР, що свідчить про зростання навантаження на експорт і підвищення залежності від майбутніх врожаїв. Загалом ринок кукурудзи характеризується зниженням ресурсної бази та підвищенням чутливості до виробничих коливань.

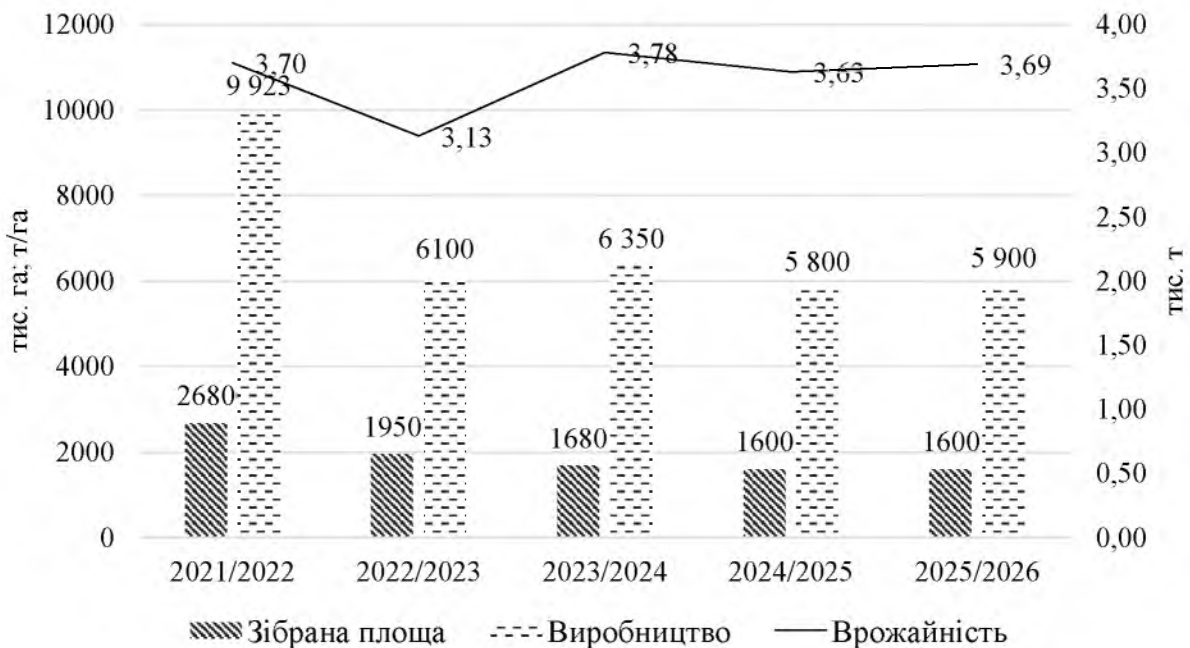

Рис. 3.10. Динаміка зібраної площі, виробництва та врожайності ячменю в Україні, 2021/2022- 2025/2026 МР

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Аналіз динаміки зібраної площі, виробництва та врожайності ячменю в Україні у 2021/2022–2025/2026 маркетингових роках свідчить про помітні коливання ключових показників, обумовлені як погодними умовами, так і

структурними змінами у сільськогосподарському виробництві. Починаючи з 2021/2022 МР, обсяг зібраної площі поступово скорочується: з 2680 тис. га до прогнозних 1600 тис. га у 2024/2025 та 2025/2026 роках, що вказує на зниження інтересу виробників до культури та переорієнтацію на інші, більш рентабельні види зернових.

Водночас динаміка виробництва демонструє аналогічну тенденцію: після пікового значення у 2021/2022 МР (9925 тис. т) обсяг валового збору зменшується і стабілізується в межах 5800–5900 тис. т у прогнозному періоді. Показник врожайності демонструє більш помірні коливання: від 3,70 т/га у 2021/2022 МР до тимчасового спаду до 3,13 т/га у 2022/2023 МР та подальшого зростання до 3,78 т/га у 2023/2024 МР. Проте у прогнозних періодах врожайність стабілізується на рівні 3,63–3,69 т/га, що свідчить про певне вирівнювання технологічних показників, але без суттєвого зростання продуктивності.

У цілому, тенденції, відображені на рисунку, вказують на збереження середньострокової стабільності врожайності ячменю за одночасного скорочення площ під культурою та зменшення валового виробництва. Це може свідчити про поступове зниження ролі ячменю у структурі вітчизняного зернового виробництва та потребує перегляду стратегічних підходів до забезпечення стабільності внутрішнього ринку і експортного потенціалу.

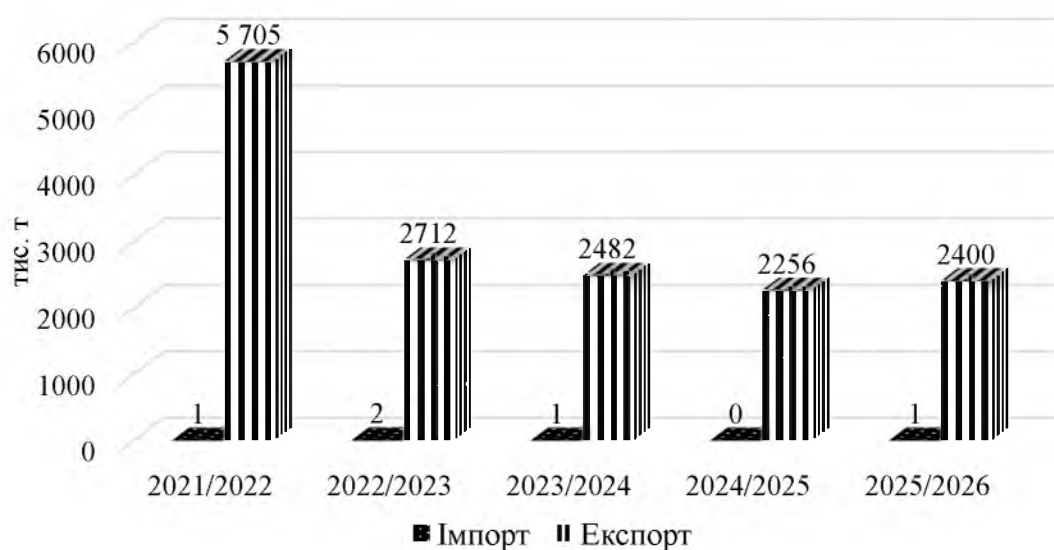

Рис. 3.11. Динаміка експорту та імпорту ячменю в Україні за 2021/2022 по 2025/2026 МР, тис. т

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Динаміка експорту та імпорту ячменю в Україні у 2021/2022–2025/2026 МР свідчить про чітку експортну орієнтованість галузі. Протягом усього періоду обсяги експорту значно переважають імпорт, який залишається мінімальним (0-2 тис. т), що підтверджує повну самодостатність країни у забезпеченні внутрішнього попиту на ячмінь.

Найвищий рівень експорту спостерігається у 2021/2022 МР (5705 тис. т), після чого показник зменшується й стабілізується на рівні близько 2250-2700 тис. т у наступні роки. Це зниження пов'язане передусім зі скороченням виробництва та впливом зовнішніх ринкових і логістичних факторів.

У цілому тенденція демонструє збереження ролі України як важливого експортера ячменю, водночас показуючи поступове вирівнювання експорту у прогностному періоді та адаптацію аграрного сектору до нових умов.

Таблиця 3.4

Баланс виробництва й споживання ячменю в Україні з 2021/2022 по 2024/2025 МР., тис. т

Показники	МР			
	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Початкові запаси	407	432	538	463
Виробництво	9437	5608	5247	5378
Імпорт	33	20	7	7
Корм для тварин	2381	1710	1750	1722
Споживання	197	185	184	181
Насіння	447	414	386	329
Нехарчова переробка	301	260	312	303
Втрати	334	200	165	54
Експорт	5786	2753	2532	2828
Кінцеві запаси	432	538	463	431

Джерело: побудовано за даними USDA [50]

Баланс виробництва та споживання ячменю в Україні у 2021/2022-2024/2025 МР свідчить про суттєве скорочення виробництва – від 9437 тис. т у 2021/2022 МР до приблизно 5300 тис. т у наступні роки. Імпорт залишається мінімальним, що підтверджує самозабезпеченість внутрішнього ринку.

Внутрішнє використання ячменю поступово зменшується, передусім у кормовому напрямі, який традиційно займає найбільшу частку. Зниження обсягів насіння, нехарчової переробки та втрат також відображає оптимізацію

використання ресурсів. Експорт демонструє зниження із 5786 тис. т до рівня 2500–2800 тис. т, однак продовжує відігравати ключову роль у балансі. Кінцеві запаси залишаються відносно стабільними, що свідчить про збереження рівноваги між пропозицією та внутрішнім попитом навіть за умов скорочення виробництва.

До 2022 року експорт продукції забезпечував близько 30% ВВП та половину валютних надходжень України. Початок повномасштабного вторгнення різко обмежив експортний потенціал через руйнування інфраструктури, втрату територій та проблеми логістики, насамперед морської. Найбільші труднощі спостерігалися у 2022–2023 роках, але з відкриттям «зернового коридору», а згодом і повноцінного морського коридору, логістичні бар'єри поступово зникли. Зниження ризиків у Чорному морі та стабілізація каналів постачання сприяли відновленню диверсифікації експорту та зближенню українських цін із світовими.

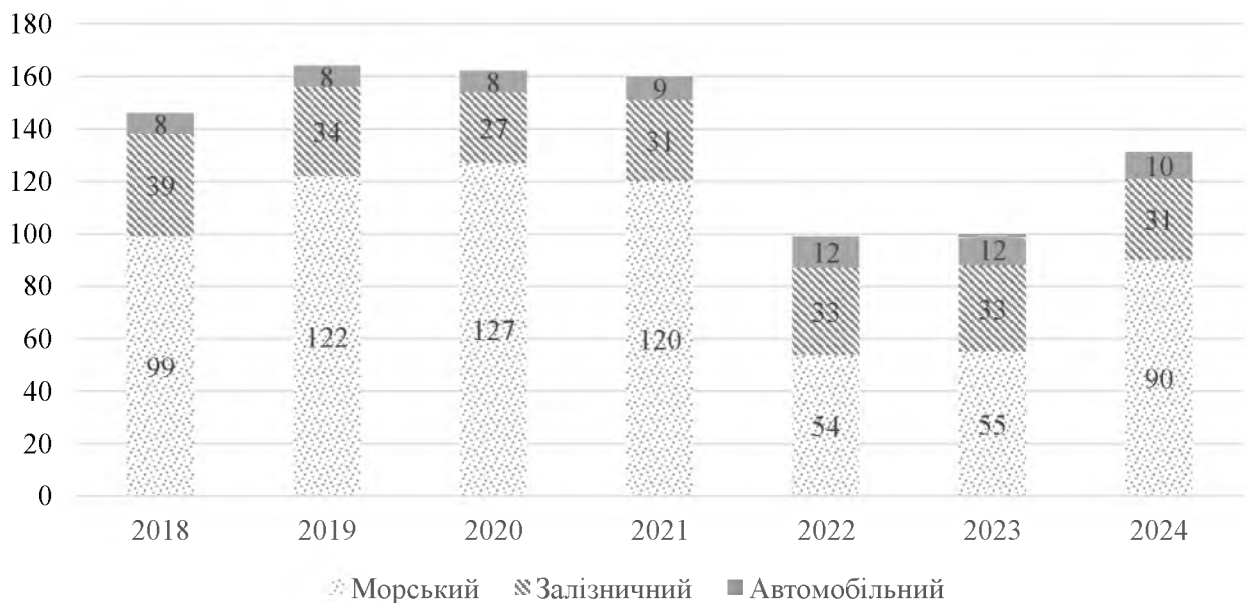

Рис. 3.12. Динаміка експортних перевезень України за видами транспорту у 2018–2024 рр., млн т

Джерело: побудовано за даними [15]

Відновлення роботи морських маршрутів стало ключовим чинником зростання експорту. До війни саме морем перевозили понад 70% українського експорту, тому блокування портів стало критичним ударом для зовнішньої

торгівлі. Відкриття «зернового коридору» дозволило частково стабілізувати ситуацію, але лише запуск нового морського коридору забезпечив суттєве нарощування обсягів експорту та розширення номенклатури товарів. У 2024 році це дало змогу охопити нові ринки та повернутися на традиційні напрямки – країни Азії та Африки.

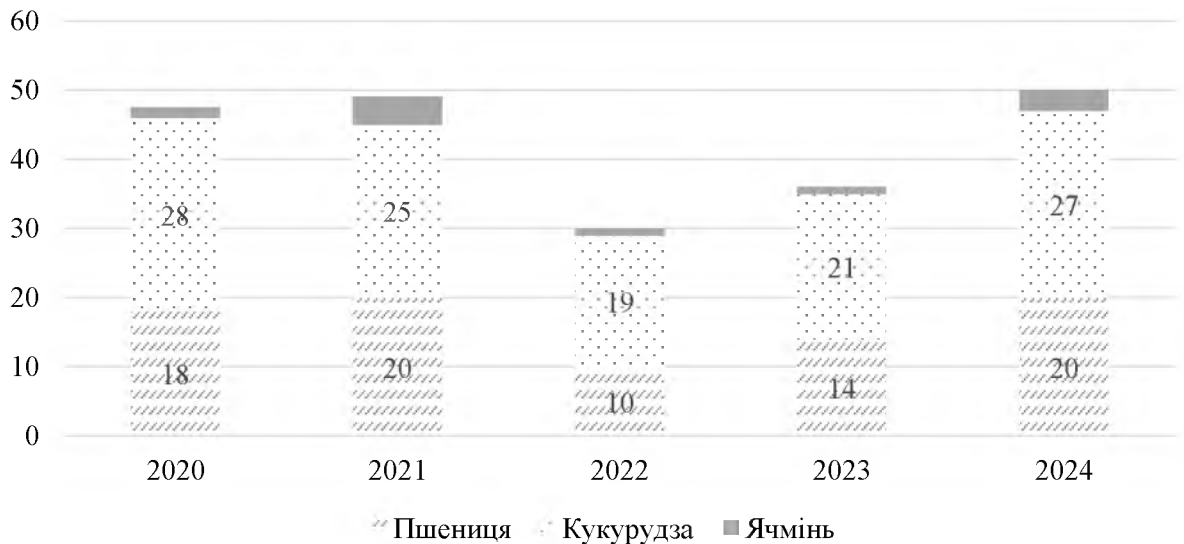

Рис. 3.13. Динаміка експорту зернових культур морським транспортом України у 2020–2024 рр., млн т

Джерело: побудовано за даними [15]

Водночас відновлення експорту окремих секторів залишається нерівномірним. В той же час аграрний експорт майже повністю відновився, а обсяги перевезення зернових у 2024 році навіть перевищили рівень 2020-2021 років. Розширення транспортних можливостей також вивільнило частину залізничних потужностей. Функціонування морського коридору позитивно вплинуло і на імпорт. У 2024 році фізичні обсяги імпорту зросли на 7,8%, а морські перевезення збільшилися в 1,6 раза, передусім завдяки постачанню нафтопродуктів, добрив та вугілля.

Поступове відновлення логістики спричинило й зближення експортних цін українських зернових зі світовими. У період високих ризиків ціни знижувалися через накопичення запасів та зростання вартості фрахту, однак зі стабілізацією ситуації українським виробникам вдалося повернутися до отримання справедливої ціни та наростити інвестиції у виробництво. Наявні транспортні

потужності сьогодні повністю покривають потреби аграрного сектору, що підтверджується поверненням сезонності експорту.

Відновлення морських перевезень також знизило концентрацію експорту та сприяло його диверсифікації. Це зменшує ризики для економіки й підвищує інвестиційну привабливість держави. Хоч частка автомобільного транспорту у фізичних обсягах експорту залишається невеликою, він забезпечує значну частину валютної виручки завдяки вищій вартості товарів. Це підкреслює ключову роль гнучкої автомобільної логістики у структурі українського експорту.

Висновки до розділу 3

1. Світовий ринок зернових культур у середньостроковій перспективі характеризується помірним, але стабільним зростанням виробництва і споживання, зумовленим демографічними тенденціями та підвищенням попиту в країнах Азії й Африки. Розширення пропозиції відбувається переважно за рахунок підвищення урожайності та інтенсифікації виробництва, оскільки можливості збільшення посівних площ залишаються обмеженими.

2. Структура споживання зернових зберігає чітку диференціацію: пшениця і рис виконують ключову продовольчу функцію, тоді як кукурудза домінує у кормовому використанні. Міжнародна торгівля зерновими залишається висококонцентрованою та має стратегічне значення для країн-імпортерів, насамперед Африки та Азії, що підвищує їх залежність від глобальної кон'юнктури.

3. Цінова динаміка світового ринку зернових у прогностичному періоді характеризується відносною стабілізацією, хоча ринок залишається чутливим до кліматичних, геополітичних і логістичних ризиків. Україна, попри скорочення виробництва та експорту внаслідок війни, зберігає важливу роль на світовому ринку зернових і залишається нетто-експортером.

Подальший розвиток зернового сектору України потребує відновлення виробничого потенціалу, підвищення продуктивності та диверсифікації логістичних маршрутів, що є ключовими умовами зміцнення її конкурентоспроможності та внеску у глобальну продовольчу безпеку.

ВИСНОВКИ

1. Світовий ринок зерна є складною та динамічною багаторівневою системою, що охоплює всі етапи ланцюга створення вартості зернових культур і відіграє ключову роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. Його функціонування визначається взаємодією численних учасників на національному, регіональному та світовому рівнях. Ефективний аналіз і прогнозування розвитку світового ринку зернових потребують комплексного підходу із застосуванням економіко-статистичних та економетричних методів, що дає змогу своєчасно виявляти тенденції, оцінювати ризики та формувати обґрунтовані прогнози його подальшого розвитку.

2. Проведений аналіз свідчить, що світовий ринок зернових культур у 2015/2016–2025/2026 МР характеризується стійкою тенденцією до зростання, незважаючи на вплив кліматичних, геополітичних та економічних ризиків. Сукупне світове виробництво зернових збільшилося з 2471,3 млн т до 2892,3 млн т, тобто на 17,0%, що підтверджує довгострокове розширення глобальної пропозиції.

3. Ключовим драйвером зростання залишається кукурудза, виробництво якої зросло на 25,9% (до 1286,2 млн т), що зумовлено підвищенням попиту з боку тваринництва та біоенергетики. Пшениця демонструє приріст на 12,2% (до 828,9 млн т), зберігаючи статус базової продовольчої культури, тоді як рис збільшив виробництво на 13,3% (до 540,9 млн т), залишаючись ключовим елементом продовольчої безпеки країн Азії. Водночас виробництво ячменю, сорго та вівса характеризується відносною стабільністю та циклічними коливаннями.

4. Структурний аналіз показує, що у 2024/2025 МР кукурудза формує близько 44% світового виробництва зернових, пшениця – 29%, рис – 19%, тоді як частка інших культур не перевищує 8%. Це свідчить про високу концентрацію ринку навколо трьох ключових культур.

5. Дослідження товарних балансів підтверджує зростання ролі міжнародної торгівлі. Так, світовий експорт кукурудзи збільшився з 120,7 млн т до 188,5 млн т, пшениці – до 209,7 млн т, рису – до 60,9 млн т, що відображає

поглиблення глобальної інтеграції ринку. Водночас скорочення або нестабільність кінцевих запасів окремих культур (зокрема ячменю – до 18,9 млн т, або 74,7% від рівня 2015/2016 МР) підвищує чутливість ринку до шоків пропозиції.

6. Географічно світове виробництво зернових залишається висококонцентрованим. Лідируючі позиції утримують США, Китай, ЄС, Бразилія та Індія, тоді як країни Азії та Африки формують зростаючий попит. Україна, попри скорочення виробництва окремих культур, зберігає значущу роль у глобальному балансі, входячи до Топ-10 виробників кукурудзи та пшениці.

7. Проведений аналіз географічної структури та цінової кон'юнктури світового ринку зернових культур засвідчує його високу концентрацію, динамічність і зростаючу чутливість до зовнішніх шоків. У 2015/2016–2025/2026 МР обсяги світової торгівлі зерновими суттєво зросли: імпорт збільшився з 379,5 млн т до 496,1 млн т, а експорт – з 367,3 млн т до 517,1 млн т, що відображає розширення глобального попиту та посилення ролі міжнародної торгівлі у забезпеченні продовольчої безпеки.

8. Географічно ринок характеризується домінуванням обмеженого кола експортерів (США, ЄС, Бразилія, Аргентина, Україна, росія, Індія), тоді як ключовими імпортерами залишаються країни Азії, Африки та Близького Сходу. Зокрема, світова торгівля кукурудзою зросла до понад 200 млн т експорту у 2025/2026 МР, пшениці – до 217,2 млн т експорту, рису – до 62,9 млн т, тоді як ринок ячменю залишався відносно стабільним на рівні 30–31 млн т.

9. Цінова кон'юнктура зазнала радикальних змін. Після відносно стабільного періоду 2015–2019 рр. світовий індекс цін на зернові досяг піку у 2022 р. на рівні близько 323 пунктів, після чого стабілізувався у 2023–2025 рр. в межах 150–200 пунктів, що істотно перевищує докризові значення. Аналогічні тенденції простежуються за окремими культурами: ціни на пшеницю сягнули 444 дол. США/т, на кукурудзу – 344–345 дол. США/т, на рис – понад 629 дол. США/т, на ячмінь – 257 дол. США/т у пікові роки.

10. Проведений аналіз засвідчує, що у середньостроковій перспективі до 2034 року світовий ринок зернових культур розвиватиметься за сценарієм

помірного, але стійкого зростання, зумовленого насамперед демографічними чинниками та структурними змінами попиту. Загальне світове споживання зернових зросте з близько 2,8 млрд т у базовому періоді до 3,2 млрд т у 2034 році, при цьому середньорічний приріст становитиме близько 1,1%. Основний внесок у зростання попиту забезпечуватимуть продовольче використання (+146 млн т) та кормові потреби (+134 млн т), тоді як роль біопалива зростатиме повільніше.

11. Ключовими регіонами формування додаткового попиту залишатимуться Азія та Африка, які сукупно забезпечать понад половину світового приросту споживання. У 2034 році близько 40% зернових використовуватиметься для харчових потреб, 33% – для кормів і 27% – для біопалива та промислової переробки. При цьому пшениця та рис зберігатимуть домінуючу продовольчу функцію (65% та 75% відповідно), тоді як кукурудза й інші фуражні культури залишатимуться основою кормової бази тваринництва, де частка кормового використання перевищуватиме 50%.

12. Пропозиція на світовому ринку зернових зростатиме синхронно з попитом. Світове виробництво досягне близько 3,2 млрд т у 2034 році за середньорічного темпу зростання 1,1%. Визначальним чинником збільшення виробництва стане підвищення врожайності (у середньому на 0,9% на рік), тоді як розширення посівних площ буде обмеженим і становитиме лише близько 16,2 млн га за десятиріччя. Середня світова врожайність зернових досягне 4,2 т/га. Найвищі темпи зростання виробництва прогнозуються в Африці (2,3% на рік) та Латинській Америці (1,8%), тоді як у Північній Америці та Європі вони залишатимуться помірними (0,6–0,8%).

13. Міжнародна торгівля зерновими культурами зберігатиме стратегічне значення для балансування глобального попиту і пропозиції. Частка зерна, що надходитиме на світовий ринок, залишатиметься стабільною – на рівні близько 17% світового виробництва, а обсяги експорту зростуть приблизно на 14% до 2034 року. Світовий експорт пшениці досягне 226 млн т, кукурудзи – 210 млн т, рису – 65 млн т. При цьому країни Америки та Європи збережуть позиції провідних експортерів, тоді як більшість країн Африки та Азії залишатимуться нетто-імпортерами, причому імпорт африканських держав перевищуватиме

третину їхнього внутрішнього споживання.

14. Україна залишається одним із ключових гравців світового ринку зернових, але її позиції зазнали суттєвих трансформацій. Військовий конфлікт спричинив різке скорочення посівних площ, виробництва та експортного потенціалу, насамперед щодо пшениці та кукурудзи. Попри це, країна зберегла статус нетто-експортера зерна та відіграє важливу роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки.

15. Експортна модель України характеризується високою чутливістю до логістичних і геополітичних факторів. Відновлення морських перевезень стало ключовою умовою стабілізації експорту зернових і зближення внутрішніх цін зі світовими. Водночас скорочення запасів і зниження ресурсної бази підвищують ризики для довгострокової стійкості експорту без відновлення виробництва та інвестицій. Подальший розвиток зернового сектору України потребує стратегічної адаптації. Пріоритетами мають стати відновлення посівних площ, підвищення продуктивності, диверсифікація логістичних маршрутів і зниження залежності від вузького кола експортних каналів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балан Ю. С., Ляшенко В. І. *Світове сільське господарство: тенденції та перспективи розвитку*. Київ: КНЕУ, 2020. 312 с.
2. Бойко В. І. *Міжнародна економіка: підручник*. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 540 с.
3. Болотіна О. В., Гуторов А. О. *Світовий ринок продовольства: структура та регулювання*. Харків: ХНАУ, 2019. 256 с.
4. Васильців Т. Г., Лупенко Ю. О. *Міжнародна торгівля агропродовольчою продукцією*. Київ: ННЦ ІАЕ, 2021. 284 с.
5. Вплив війни на аграрний сектор України: аналіз останніх даних Держстату. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2169/vpliv-viini-na-agrarnii-sektor-ukraini-analiz-ostannix-danix-derzstatu> (дата звернення 05.09.2025).
6. Гальчинський А. С. *Міжнародна економіка: навч. посіб.* Київ: Знання, 2018. 463 с.
7. Гуторов А. О., Тарасов І. В. *Глобальні аграрні ринки*. Київ: ННЦ ІАЕ, 2020. 298 с.
8. Дем'яненко С. І. Тенденції розвитку світового ринку зерна. *Економіка АПК*. 2021. № 4. С. 15–24.
9. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.10.2025).
10. Державна служба статистики України. *Сільське господарство України*. Київ, 2024.
11. Дідух Н. О. Оптова торгівля зерном в умовах інтеграції України в ЄС. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 293–300.
12. Єгоров І. Ю. *Глобальні ринки продовольства: сучасні аспекти*. Київ: КНЕУ, 2019. 272 с.
13. Ігнат'єва І. А. *Світова економіка: інтеграційні процеси на продовольчому ринку*. Одеса: ОНЕУ, 2020. 241 с.
14. Інститут аграрної економіки НАН України. *Аналітичні огляди світових*

аграрних ринків. Київ, 2023.

15. Інфляційний звіт квітень 2025. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2025-Q2.pdf?v=15 (дата звернення 21.08.2025).

16. Коваль О. М. *Міжнародна торгівля агропродовольчою продукцією*. Київ: КНЕУ, 2018. 198 с.

17. Ковтун Т. А. *Світове господарство*. Київ: Знання, 2018. 407 с.

18. Кравчук Н., Менчинський О., Томчик О. Зростання економічної ефективності зерновиробництва. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-21> (дата звернення 11.05.2025).

19. Лисенко В. І. *Глобальні ринки продовольства: проблеми та тенденції розвитку*. Харків: ХНАУ, 2021. 255 с.

20. Лотиш О. Роль України на світовому ринку зерна: виклики і загрози. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-56> (дата звернення 01.09.2025).

21. Лупенко Ю. О., Куценко Т. Г. Україна на світовому ринку зернових культур: сучасні виклики та перспективи. *Економіка та держава*. 2022. № 7. С. 45–53.

22. Мазур А. Г. *Міжнародний аграрний ринок: розвиток та регулювання*. Львів: ЛНУ, 2020. 233 с.

23. Михайлович Ю. В. Ринок зерна України: тенденції та динаміка. *Економіка АПК*. 2020. № 10. С. 34–41.

24. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційний сайт. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення 10.11.2025).

25. Нездоймінов С. Г. *Міжнародна торгівля: сучасні тенденції*. Одеса: Фенікс, 2019. 320 с.

26. Ніколюк О. В. *Аграрна економіка*. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 366 с.

27. Огляд непрямих втрат від війни в сільському господарстві України. Другий випуск, 10 листопада 2022. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/lossesreportissue2ua-2.pdf>

28. *Розвиток аграрного сектору України. Аналітичний звіт*. Київ: УКАБ,

2023. URL: <https://ukab.ua/reports/agriculture-outlook-2023>

29. Смит А., Томпсон Р. *Global Agricultural Markets and Trade*. London: Routledge, 2020. 410 p.

30. У 2024 році аграрна продукція склала 59% в загальному експорті, – Комітет з питань аграрної та земельної політики. РАДА: Офіційний вебпортал парламенту України. 6 січня 2025. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/257211.html (дата звернення 24.10.2025).

31. Crude Oil Prices: West Texas Intermediate [PBARLUSDM]. Federal Reserve Bank of St. Louis. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/PBARLUSDM> (дата звернення 14.05.2025).

32. European Commission. *EU Agricultural Outlook 2023–2035*. Brussels, 2023. URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/agriculture-outlook_en (дата звернення 11.04.2025).

33. Eurostat. Agriculture Database. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення 12.07.2025).

34. FAO. *Cereal Supply and Demand Brief*. Rome, 2023. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/csdb/en/> (дата звернення 24.11.2025).

35. FAO. FAOSTAT Statistical Database. URL: <https://www.fao.org/faostat> (дата звернення 20.10.2025).

36. FAO. *Food Outlook*. Rome, 2024. URL: <https://www.fao.org/publications/food-outlook> (дата звернення 18.11.2025).

37. FAO. *World Food and Agriculture Statistical Yearbook 2024*. Rome, 2024. URL: <https://www.fao.org/publications/statistical-yearbook> (дата звернення 14.10.2025).

38. Global price of Rice, Thailand [PRICENPQUSDM]. Federal Reserve Bank of St. Louis. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/PRICENPQUSDM> (дата звернення 18.09.2025).

39. International Grains Council (IGC). *Grain Market Report*. London, 2024. URL: <https://www.igc.int/en/reports.aspx> (дата звернення 16.10.2025).

40. International Grains Council (IGC). Official website. URL: <https://www.igc.int> (дата звернення 05.09.2025).

41. International Monetary Fund. Global price of Corn [PMAIZMTUSDM].

Federal Reserve Bank of St. Louis. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/PMAIZMTUSDM#> (дата звернення 19.07.2025).

42. International Trade Centre (ITC). Market Analysis Tools. URL: <https://www.intracen.org> (дата звернення 27.06.2025).

43. Li X., Wang J. *Global Corn and Wheat Markets under Trade Uncertainty*. Food Policy. 2021. Vol. 103. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306919221000123> (дата звернення 11.09.2025).

44. OECD. *OECD-FAO Agricultural Outlook 2023–2032*. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/oecd-fao-agricultural-outlook-2023-2032_agr_outlook-2023-en (дата звернення 10.10.2025).

45. OECD. *The Global Grains Market Outlook*. OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers, 2023. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/the-global-grains-market-outlook_agr_fish_papers-2023-en (дата звернення 04.09.2025).

46. OECD-FAO Agricultural Outlook 2025–2034. OECD, FAO. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/07/oecd-fao-agricultural-outlook-2025-2034_3eb15914/601276cd-en.pdf (дата звернення 18.10.2025).

47. Outlook for Ukrainian agricultural market 2025. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. 25 p.

48. Patel A., Smith J. *Trends in Global Grain Trade: A 10-Year Review*. Journal of Agricultural Economics. 2020. Vol. 71(3). P. 521–540. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1477-9552.12345> (дата звернення 15.11.2025).

49. Porter M. *Global Food Security and Grain Markets*. Cambridge: MIT Press, 2019. 354 p.

50. PSD Online Advanced Query. United States Department of Agriculture, Foreign Agricultural Service. URL: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery> (дата звернення 19.11.2025).

51. Trostle R. *Global Agricultural Supply and Demand*. USDA, 2019. URL: <https://www.ers.usda.gov/publications/pub-details/?pubid=93079> (дата звернення

05.09.2025).

52. UN Comtrade Database. URL: <https://comtrade.un.org> (дата звернення 22.09.2025).

53. United Nations. *World Economic Situation and Prospects 2024*. New York, 2024. URL: <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-2024/> (дата звернення 24.10.2025).

54. USDA ERS. *Corn and Feed Outlook*. Washington, 2024. URL: <https://www.ers.usda.gov/publications/pub-details/?pubid=1025> (дата звернення 16.11.2025).

55. USDA ERS. *Wheat Outlook*. Washington, 2023. URL: <https://www.ers.usda.gov/publications/pub-details/?pubid=1003> (дата звернення 14.10.2025).

56. USDA. *Grain: World Markets and Trade*. Washington: USDA FAS, 2024. URL: <https://www.fas.usda.gov/data/grain-world-markets-and-trade> (дата звернення 10.10.2025).

57. USDA. *World Agricultural Supply and Demand Estimates (WASDE)*. 2024. URL: <https://www.usda.gov/wasde> (дата звернення 05.11.2025).

58. Wholesale Prices: Food. Index 2012=100. Federal Reserve Bank of St. Louis. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/WPU012> (дата звернення 24.11.2025).

59. Wholesale Prices: Wheat [PWHEAMTUSDM]. Federal Reserve Bank of St. Louis. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/PWHEAMTUSDM> (дата звернення 19.10.2025).

60. World Grain. *Global Grain Production and Trade Trends 2024*. Kansas City, 2024. URL: <https://www.world-grain.com> (дата звернення 09.09.2025).

61. WTO. *Agricultural Trade and Food Security Report*. Geneva, 2023. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/food_security_report_e.pdf (дата звернення 10.11.2025).

62. WTO. *World Trade Statistical Review 2024*. Geneva: WTO, 2024. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2024_e/wts2024_e.pdf (дата звернення 16.11.2025).